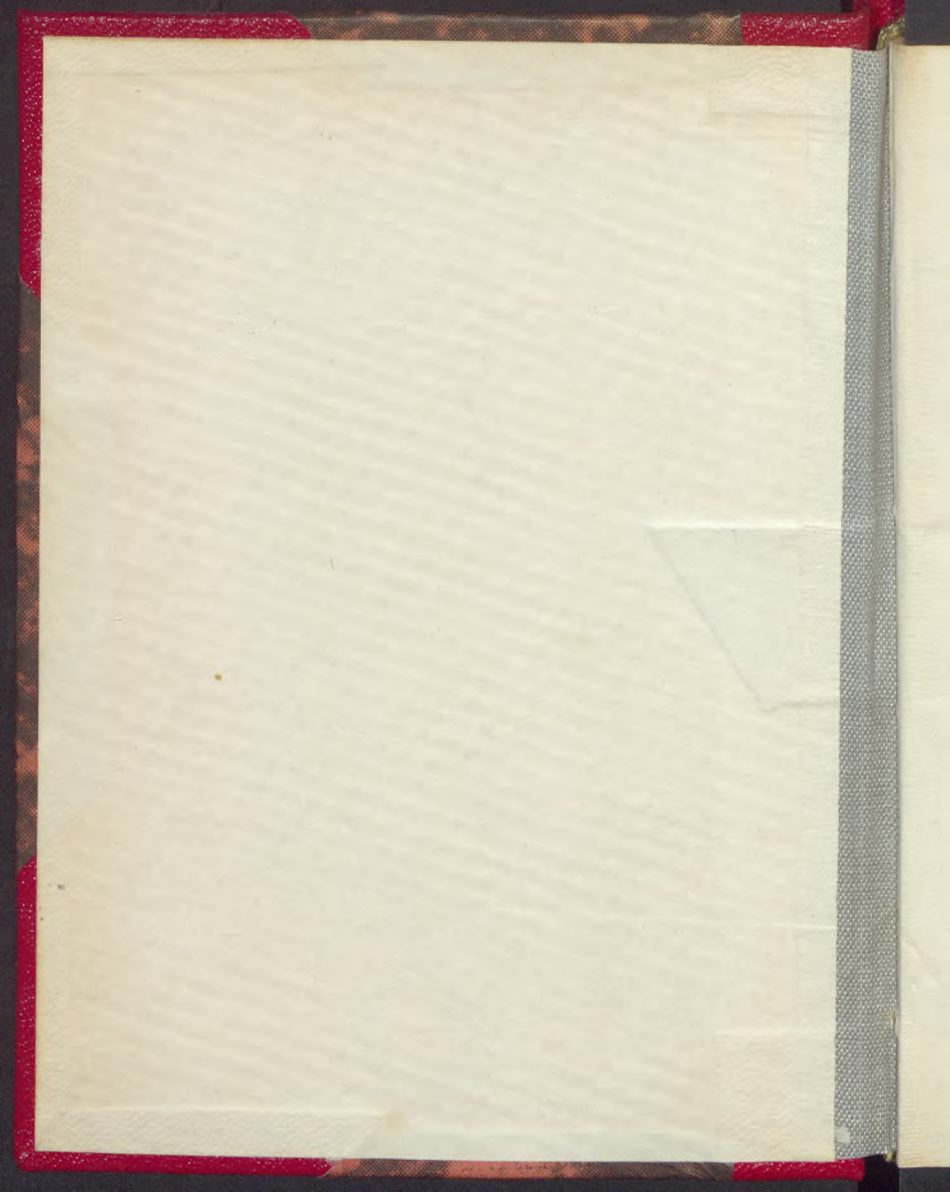
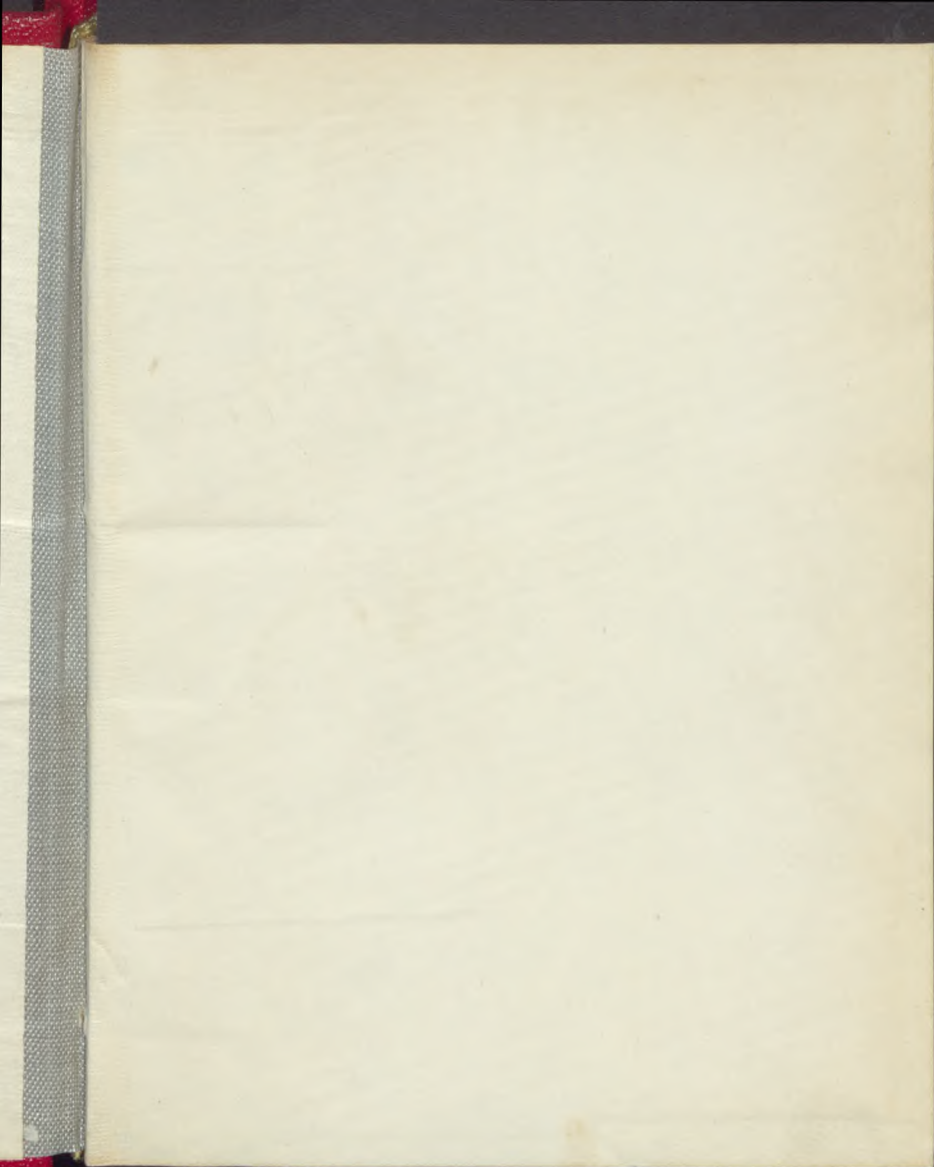

90.287

BACH GYULA

90287

083

MOZI

FILMREGÉNY

Ára 12 Lei

Hunyadi-nyomda, Temesvár

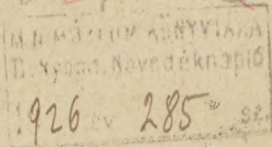
1 9 2 2

Minden jog fenntartva

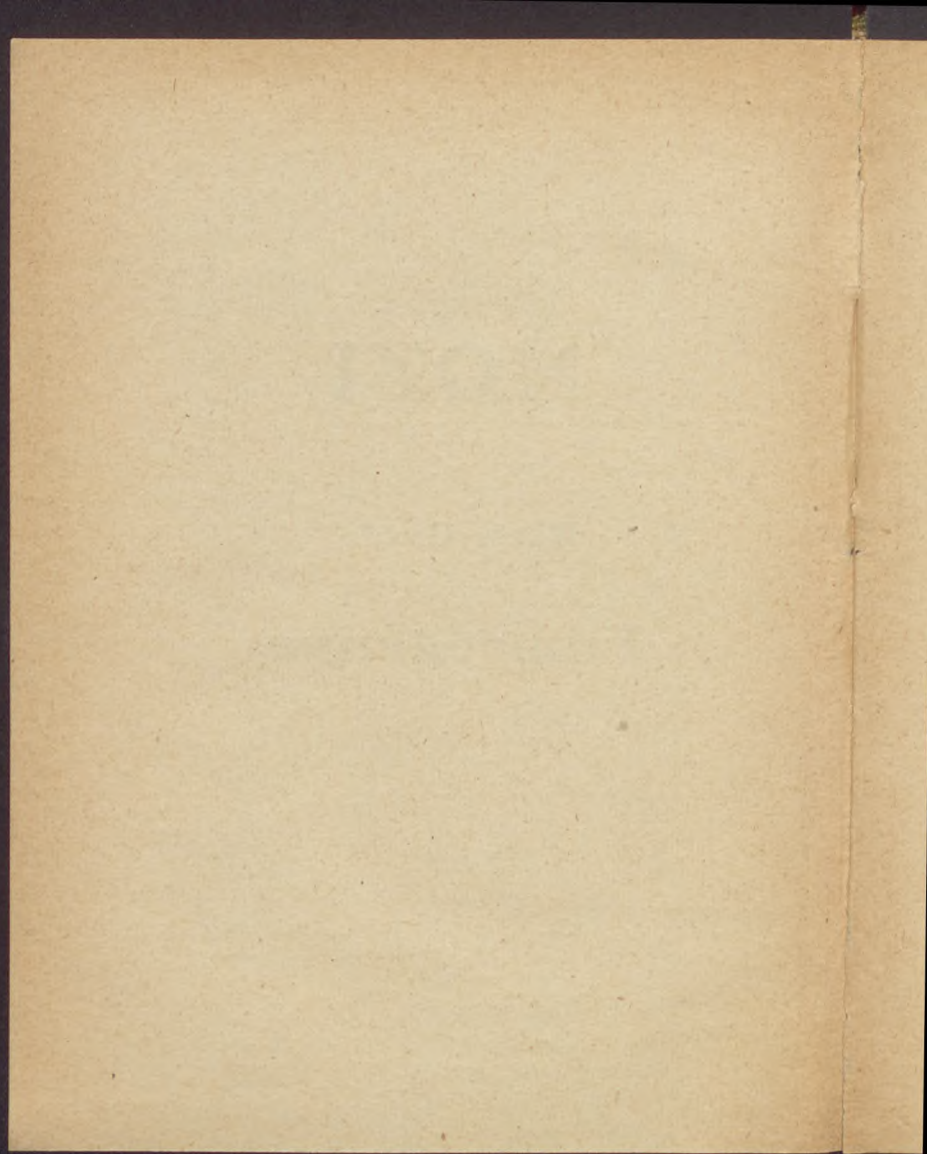
90287

MOZI

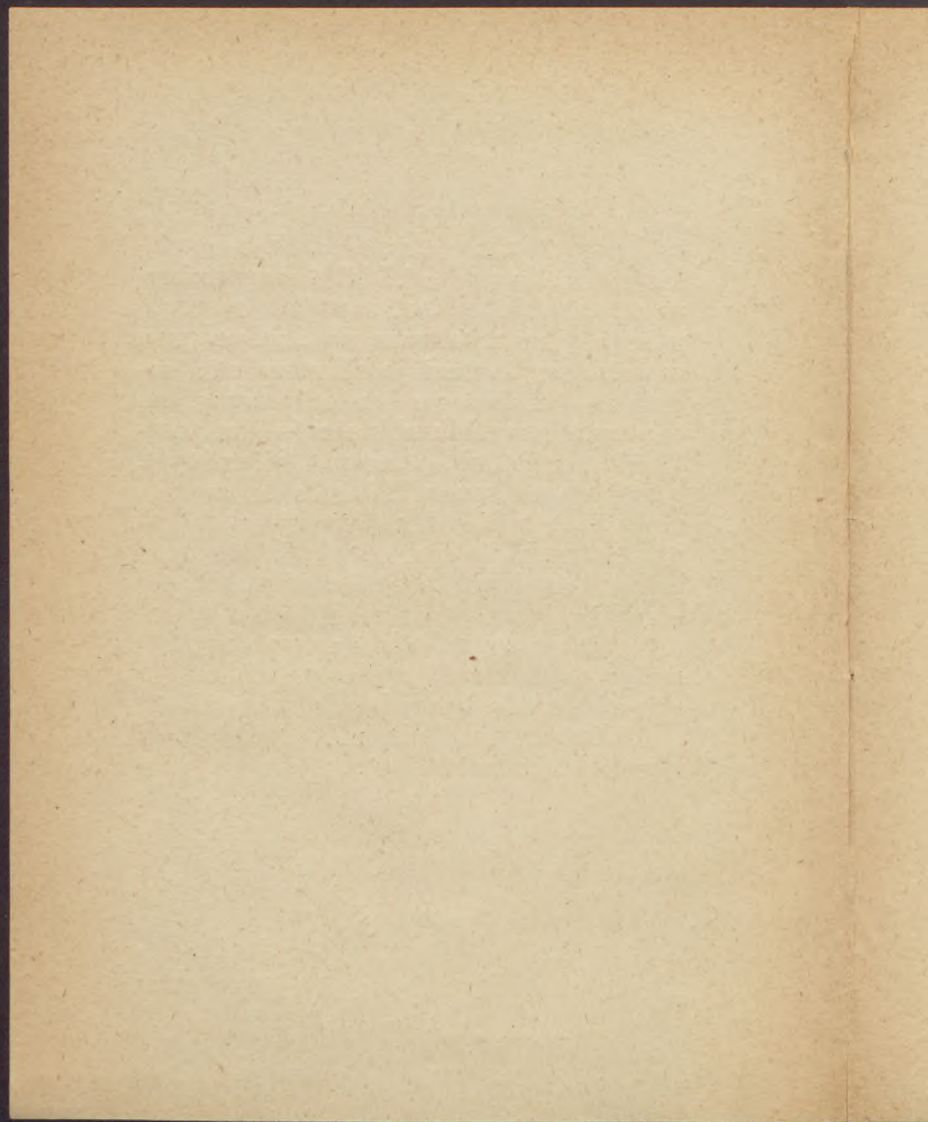
Bach Gyula

Filmregénye

Képzeltjenek el egy mozit, hol a kikiáltó még divatban van. Halk zongorakiséret mellett ez a kikiáltó magyarázza az egyes képeket, hol szorosan a szerző utasításaihoz alkalmazkodva, hol pedig a maga népies fantáziája kényszerének engedve. A közönség a konferánszot spon-tán megjegyzésekkel kíséri és leleplezetlenül mondja ki a maga véleményét. Nincs ebben semmi különös és az történik itt csupán, hogy az emberek ennek a speciális, kis mozinak fesztelen légkörében levetik tartózkodásukat és hangosan gondolkoznak. Az utolsó rész-nél maga a szerző lép az emelvényre a mélyebb lélektani aláfestés, no meg a nagyobb hatás kedvéért . . .

Különben, kezdődik már az előadás: tessék besétálni!

ELSŐ RÉSZ.

A szerző (a várakozó közönséghez):
Tisztelt hölgyeim és uraim! Mielőtt a
filmet megkezdhenék, néhány szóval
szeretném bekonferálni művemet. Fur-
csa és szokatlan mód ez a moziban, de
én leküzdhetetlen szükségét érzem an-
nak, hogy néhány ecetvonással ki-
domborítottam hősnőm alakját, mielőtt
elaludnának a lámpák és megszólalna a
zongora.

A leányt, kiről ez a darab íródott,
Loncinak hívják és könyvelőnő a bank-
ban. Önök, hölgyeim bizonyára jól is-
merik őt és önök, uraim, talán ép oly
önfeledtséggel pihentették néha szemei-
ket rokonszenves, okos arcán, mint én.
Ez a leány hős és mártir egy személy-
ben. Hős, mert folyton harcol és soha-
sem bukik el, mártir, mert győzelme
keserű és jobban fáj mint száz meg-
aláztatás. Ha lelkének szenvedéskelyhé-
ből kibuggyan a felgyülemlett könny, a
kemény pultra kell lehajtania fejét,
pedig domboru, erős férfimell való oda

vánkosnak. Az ő csatáit csak azok ismerik, kik megértik tragédiáját:

évek rohanó árja felett sziklaszilárdan, tisztán állni, várni az igazit, visszautasítani a nemtetszót, ha mindjárt gazdag, ha mindjárt milliomos is, soha meg nem alkudni, pillanatra meg nem tántorodni, el nem csüggedni, álmatlan éjszakákkal sirva viaskodni, dörömbölő vágyakat sorvasztó tusában lefojtani és közben dolgozni, dolgozni, dolgozni, — ez a Lonciék fenséges tragédiája.

Mert a Loncihoz hasonló leányok sokan vannak: a Francik, a Nusik, a Margitok, a Babák . . . Aischülos tragédiát irt volna róluk, a középkorban szentté avatták volna őket, ma azonban a barbár plebsz konvencionális dicséretekkal napirendre tér felettük. Csak azok állanak meg néma bámulattal, tiszteletre hajtott fővel előttük, kik megértették őket. Az ő dicsőségük örök emlékére irtam meg ezt a filmet. Kikiáltó ur! Lépjen az emelvényre, kezdődik az előadás. Mekanikus ur! Indítsa el a

gépet és ön, zenész ur! markoljon a hurokba. (Lelép.)

Kikiáltó (az emelvényen): Hölgyeim és uraim! Mélyen tisztelt közönség! Ez a leány, ki most a vásznon megjelent, Lonci, a hősnő. Mosolygós szemekkel köszönti önöket, ugylátszik, sok ismerőse van a széksorokban. Azt láthatják, hogy szép, de barna szemének mélytűző ragyogását nem érezhetik, okos szavainak meleg csengését nem hallhatják, üde testének illatát magukba nem szívhatják. Ez a mozi számára — sajnos — lehetetlen feladat.

Türelmetlen hang a nézők közül: Tovább!

Kikiáltó: Kitartás, tisztelt ur! Én csak a szerző intencióit követem. Azután mi tagadás benne, magamnak is tetszik ez a bájos teremtés, ne vegyék rossz néven tőlem. De gyerünk tovább. Ez az ur a bohém, a darab egyik főszereplője. Kora harminc, foglalkozása levelező. Meglátszik rajta, hogy sokat élt, unja a nőket — az amolyanokat —

tiszta levegőre, friss szájra vágyik. Más kép. A jómódu polgár. Nevezzük Wachsnak. Wachs ur negyven éves, üzlete, pénze, szép lakása van, egyszóval irigylésreméltó párti. Tetszik neki a Lonci, bármikor el is venné feleségül, szép ruhákat, nyugodt jövőt biztosíthatna számára.

Adva van tehát ez a három ember. A cselekmény önök előtt még ismeretlen. Sokan lesznek, különösen az állandó mozilátogatók közül, akik talán már előre elképzelték az egész történetet. Figyelmeztetem önöket, hölgyeim és uraim, nem sablonos darab lesz ez, konvencionális befejezéssel. Egy darab élet játszódik le önök előtt a maga összes — hogy úgy mondjam — furcsaságaival. Talán sokan csalódní fognak és csak kevesen fogják megelégedéssel ráhagyni: így van ez helyesen és nem más-képp.

Egy hang: Akkor inkább most adják vissza a pénzünket.

Másik: Az urból sem volna jó keres-

kedő, ha így lebecsmérli saját portékáját.

Kikiáltó: Figyelem, tisztelt hölgyeim és uraim, kezdődik a tulajdonképpeni darab.

A zongora: Ha csak egy percig volnál szép . . .

Kikiáltó: Első kép: a bank. Déli tizenkettő. Lonci idegesen csapkodja a könyveket, nagyon türelmetlen. Ma farsang utolja van és Lonci bálba készül. Első bálja ez az idén, ő, be jól, be gyönyörűen fog mulatni. Ugy szeretné, ha futna az idő, ha rohanna a mutató, ha hirtelen este lenne és ő álarccal ott állhatna a terem közepén, a hullámozó embertömegben. De a mozi mindenható és máris estét mutat a kép, amint Lonci kilép a kapun. Most belép a terembe, ő, mily gyönyörű. Pierettek, dominók, román és magyar leányok, török amazonok, bohócok forgolódnak, ugrálnak, urakhoz dörzsölődznek és tovább állanak. Forró hangulat, a levegőben illatok, vágyak, kurjantások kavarnak és a szivekről leolvasztják a

köznapi rideg kérget. Itt ma mindenki boldog, mindenki királynő, mindenki isten, senki sem gondol arra, hogy néhány óra múlva beköszönt a szürke hajnal és azután — fuccs.

Lonci Piroskának öltözve az emberek közé vegyül. A fekete álarc mögött csak barna szemei látszanak, amint nyugvópontot keresnek. Hirtelen meglátja a bohémet és feléje siet:

— Szervusz Gábor, nem ismersz?

Gábor Lonci ajkaihoz tartja fülét és úgy kérleli, beszéljen, hátha a hangjáról felismeri. Lonci boldogan kacag és tovább beszél. Gábor kételkedve rázza fejét és nem ismeri fel a maszkot. Pedig ismerik egymást. Hat évvel ezelőtt ismerkedtek meg és azóta többször, futólagosan találkoztak. Az élet, mely kiszámíthatatlan és szeszélyes mint a nő — pardon hölgyeim — elsodorta őket és ők egymást üdvözölve tovább rótták utjaikat. Akárcsak a hajók, ha éjjel a tengeren találkoznak. De ez a szeszélyes élet most mást gondolt.

— Hát nem ismersz? — kérdi Lonci

és gyermekesen nevet, hogy ily nagy-szerűen maszkirozta magát.

Egy hang: Ugyan, mondják már meg ennek a fiúnak, ki az a lány.

Kikiáltó: Smoneeszeire sem a tisztelt közönség, sem én nem vagyunk kíváncsiak.

A hang: Jobbakat mondjon, ha tud.

Kikiáltó: A fiu nézi, nézi lábait, nyakát, szimatolja hangját és visszaszól:

— Nem te vagy az a leány a bankból? Emlékszel, egy évvel ezelőtt találkoztunk az álarcos bálon, akkor még nem tudtad az uánszteppet.

— Most sem tudom — feleli Lonci és valami melegséget érez, mely arra készíti, hogy ne tagadjon.

— Te vagy az — ujjong a fiu és forró csókokkal borítja a leány kezét, kiről tudja, hogy szép, okos és kedves. Eszébe jut, hogy mindig megmozdult benne valami, ahányszor a leánnyal találkozott. Egy kis melegség öntötte el, amit a nagyon rokonszenves nők gyujtanak a férfiakban.

Kart a karban látjuk őket a maszkten-
gerben. A fiu úgy szeretné, ha a leány
levetné az álarcot. Gyötri a kétely, hát-
ha mégsem ő az. Talán valaki más, is-
meretlen, közömbös teremtés. Ugy érzi
már, hogy borzasztó volna.

— És ha nem volnék az, akit gondol?
— kérdi Lonci.

— Faképnél hagynám — jelenti ki a
fiu elkeseredetten és mélyen a szemekbe
néz.

Lonci eltávozik és a női öltözőben le-
veti az álarcot. Mielőtt visszemenne a
terembe, szíve megdobban. Hátha nem
őt gondolja? De azután bátran az em-
berhullámba veti magát és úgy tesz,
mintha senkit sem látna. A fiu észre-
veszi, örömujjongással feléje siet. Meg-
ragadja kezét, csókolja, csókolja önfe-
ledten és melegen ismétli:

Lonci! De boldog vagyok, hogy meg-
találalak.

Látják hölgyeim és uraim, így lesz a
szerelem. Nagyon egyszerű és mégis
annyira komplikált, hogy az író urak
köteteket írnak róla...

A fiu puhára van főzve. Tizenennyolc évesnek érzi magát és olyan boldognak, amilyen már régen nem volt. Talán épp most a legboldogabb életében, azt azonban az ember sohasem tudhatja azonnal.

Leülnek egy sarokba és beszélgetni kezdenek.

— Hol voltál, mit csináltál „eddig“?
És Lonci mesélni kezd.

A zongora: Nyár, nyár, nyár,

Hogy elmúltál jaj, be kár...

Kikiáltó: A mozi megcáfolja a költőt, ki azt mondja, hogy visszafelé nem folyik az idők árja. Loncit itt 1914-ben látjuk. Az a szimpatikus fiatalember oldalán, Imre, vőlegénye. Tisztán kivethető, hogy nagyon szeretik egymást. Tavasz van, gyönyörű tavasz, a parkban gyermekek játszanak és szerelmesek sétálnak. Ehhez tessék hozzáképzelnünk a madárdalt, a virágillatot, a park-őrt és rögtön benne lesznek a megfelelő hangulatban. Vajjon miről beszélhet az a két szerelmes ember? Közeli egybekelésről, boldog, puha otthonról,

nyugodt, csendes életről? Imre most Lonci füléhez hajlik és valamit sug neki. A leány elpirul, lám, lám, ki hitte volna, hogy ez az Imre ilyen nagy kópé?

Egy hang: Juj, de szellemes az ur!

Kikiáltó: Szerencséje az urnak, hogy művelt ember vagyok, különben olyat mondtam volna, hogy beleszédül.

Más hang: Ne zavarja a színházat. Folytassa tovább!

Kikiáltó (sértődötten): A legjobb impressziómból zökkentett ki az a . . . nagyságos. Sajnálom, hogy nem hoztam magammal szájkosarat. (Kis szünet mulva.) Ujabb kép. Mozgósítás. Izgalomban az egész város. Férfiak bucsuzkodnak, asszonyok, leányok sirnak. Az utcán futkosó emberek. Lonci is köztük van. Arca rémült, szemeiből könnyek peregnek. Ismeretlen sejtések kinozzák. Szalad vőlegényéhez, kit már is veszélyben lát.

— Mi lesz most? — kérdezi tőle el-esukló hangon.

— Angyalom — feleli Imre szomorúan — az isten színjátékot irt, melyben a halál a főszereplő, mi pedig a statiszták vagyunk. Talán maga a szerző sem tudja, kinek kell közlünk az igazi halott szerepét eljátszani.

— Te élni fogsz — kiáltja Lonci és védőleg széttárja karjait, mintha Imre máris süvítő golyók, pukkadó gránátok között járna.

Imre forró csókokkal felel. Lonci elűzi magától a sötét gondolatokat. Istene, hisz kint forrón, éltetően süt a nap, előtte szerelmese áll fiatalon, erősen, hát lehetséges, hogy ez ne tartson mindörökké.

Siró anyja: Én is így hittem, de másképp történt. Istene, miért is jöttem ide.

Egy apa: Az árgyélusát az urnak, épp erről kell beszélnie? A fiam...

Kikiáltó: Tisztelt közönség, még szomorubb dolgok fognak következni, előre figyelmeztetem önöket. Ha érezni fogják, hogy megremeg a hangom, jus-

son eszükbe, apámat láttam elesni mellett.

A zongora: Amikor elment a harcba, a tűzbe . . .

K i k i á l t ő: Indul a menetszázad. Felcifrázott vonatok utrakészen várják a hangoskedvű katonákat, akik körül siró civilek tolonganak. Lonci ott áll Imre mellett. Belül zokog a lelke, de ezt ő nem mutatja, erősnek, hősnek akar látszani, csak így lehet méltó az igazi hőshöz. Tűnő remények kergetőznek szívében. Hátha őt nem éri golyót, hátha valamennyi odavész, csak ő tér vissza. Ilyen önző a szerelem. A katonák ugyanazt gondolják, azért olyan vigak, olyan hangosak. Ilyen ostoba az ember. Fűtyül a gép, indulás. Elcsattannak az utolsó csókok, elerőtlenednek az utolsó ölelések és a vonat lassanként megmozdul. Sapkák, kendők kalimpálnak a levegőben, sirások csuklanak fel. Lonci közel van az ájuláshoz és amikor a vonat már messzejár, keservesen zokogni kezd.

Imre a vonaton. Hangos vigságban

tobzódik az önkéntes szakasz, csak Imre szomorú. Ott ül az egyik sarokban és nézi, hogyan szaladnak el mellette a telefonpóznák, a fák, a rétek. Az az érzése, hogy kiszalad alóla a világ és ő belezuhan egy irtózatos mélybe, melynek peremén siró leány nyujta utána karjait. Pergő könnyeit titokban letörli, ne lássák a többiek, talán még ki is nevetnék.

Imre itt a századdal a pusztaházi erdőkben halad előre az ellenség felé. Esteledik, balzsamos illatot szór szét a fenyő, oly jó volna most kettesben ábrándozni.

A zongora: Irtam ezt a leveletem este felé hétkor . . .

Kikiáltó: Imre tábori tűz mellett ábrándozik. A többiek alusznak, de ő a tűzhöz közel hajolva, levelet ír. (Papírosról olvassa):

Lonci, édes, drága szerelmem! Itt vagyok a pokol tornácán, ahonnan még egyszer visszanézek az életre. A világból, mely mögöttem maradt, nem

látok mást, csak édesanyámat és téged. Nem érzek mást, csak végtelenül forró, fájós szerelmet, csak egy rettenetes vágyat, összetörni a puskát, ledobni a borjut és futni, futni vissza hozzád ölelésre, csókra, örök egyesülésre. Lonci, én drága angyalom, mi lett a mi szép ábrándjainkból. Lonci, mi lett belőlük?

Ezt gondolja Imre, mialatt megírja az igazi levelet. Így. (Olvassa):

Drága Lonci! Közlöm veled, hogy jól vagyok. Képzeld, már tűzben is voltam, de semmi bajom nem történt. Azt hiszem, a muszka nem gyártott számomra golyót...

És így tovább, miközben megnedvesedik a papír és elmosódik az írás. Bizonyára esett az eső — fogják gondolni.

Roham. Szalad előre a rajvonal, fénylenek a szuronyok. Köpködnek az orosz golyók. Oly kicsinyek és mégis milyen nagy darab embereket döntenek fel. Itt is elesik egy, ott is. Az élők tovább rohannak, előrébb, előrébb. Imre legelől

halad. Már, már eléri az orosz árkot, a mikor karlövést kap. Egy pillanatra megtorpan, de azután folytatja. Győzelem, kiáltja, de a következő percben arccal a földre bukik... Sohasem fog onnan többé felkelni.

A zongora: Valahonnan levél jött...

Kikiáltó: Loncinak levelet hoz a posta. Harctérről érkezik, puskaporszagu:

Drága Lonci! Közlöm veled, hogy jól vagyok. Képzeld, már tűzben is voltam, de semmi bajom sem történt. Azt hiszem, a muszka nem gyártott számomra golyót...

Lonci örömmel fut Imre anyjához. Ketten olvassák a levelet, tizszer, százszor. Szemük előtt megelevenedik a harctér. Imre ott áll a csapat előtt, a kapitány megdicséri vitézségeért és kiüntetést tűz a mellére. De változik a kép és megmutatja, milyen a csatatér igazán. Lankas domboldal, melynek szegélyén erdő feketéllik. A fák között huzódnak el az orosz árkok. Előttük halottak hevernek, ki háton, ki oldalt.

Egy halott közvetlenül a lövészárók mellett arccal a földnek fordult, mintha keresne valamit. Imre.

Lonci szobája. Megérkezett a fekete holló a haretérről, kitudódott a valóság. Lonci feldult arccal, zokogva szekrénye előtt térdel. Előtte kelengyéje hever. Vad fájdalommal szoritja magához a csipkés ingeket, bugyogókat ... Szétfoszlott álom roncjai ezek és oly bus meséket suttognak elmaradt lakodalomról, megfojtott gyermekkacagásról.

Egy leány: Elég volt már ebből.

Többen: Ugy, ugy, nincs elég bajunk, hogy még itt is szomorkodjunk? Szórazni jöttünk.

Kikijáltó: Tehát vissza a bálterembe, a vigság közé. Lonci ott ül a sarokban és sir. A hü, a drága leány öt év múlva is könnyekre fakad, ha eszébe jut a halott vőlegény. Az ilyen leányt érdemes szeretni — gondolja Gábor — és nagy elhatározás születik meg lelkében. Feleségül fogja venni.

(A villany kigyul.)

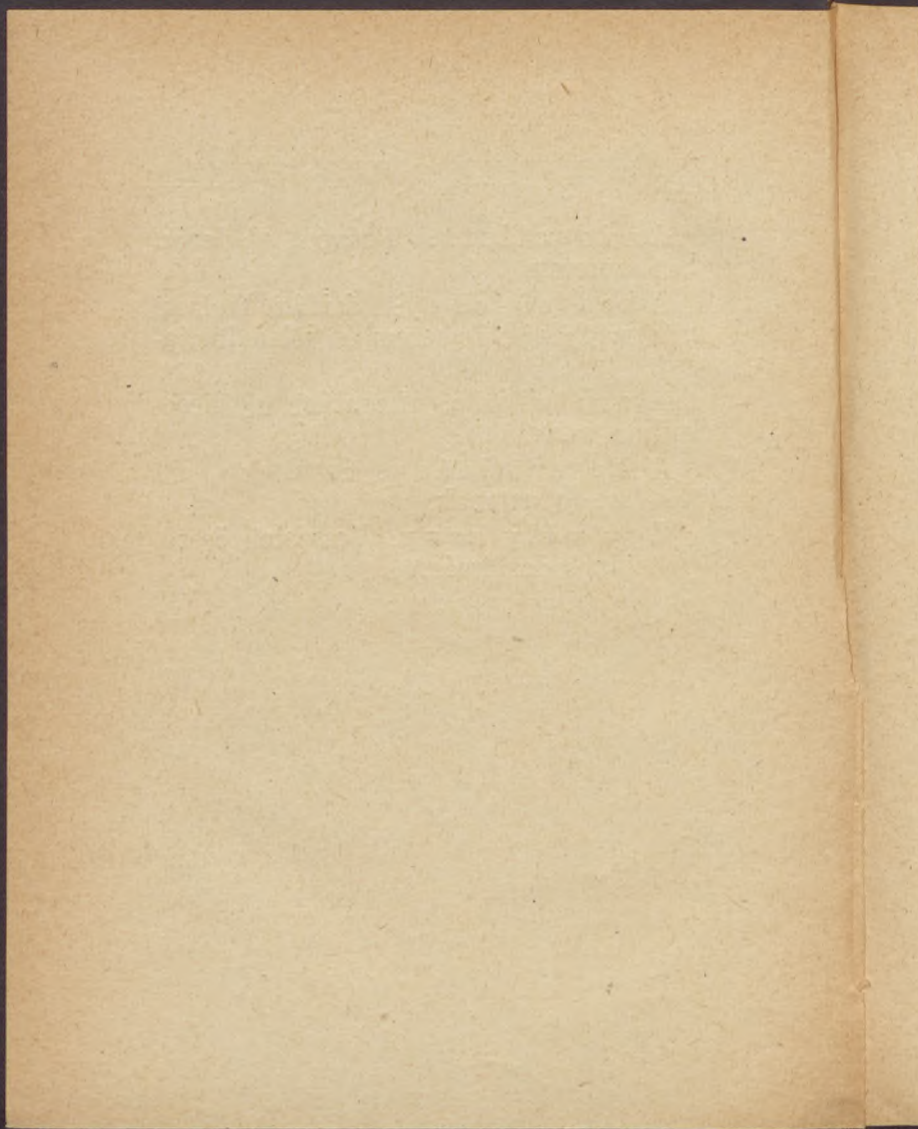
A z i d e a l i s t a : Brávó, ez derék.
Ezt szeretem.

A k e s e r ü l e á n y : Lárifári. Holnap
már megbánja. Ismerem én jól a férfiakat.

A c s u f o l ó d ó : Legalább ne dicse-
kedjen vele.

A k e s e r ü l e á n y : Szemtelen, ezt
kikérem magamnak.

E g y m é l y h a n g : Vesszetek össze.
(Általános derültség.)

MÁSODIK RÉSZ.

A zongora: Álom, álom, édes álom...

Kikiáltó: Gábor reggel hat órakor megy haza a mulatságról. Kövér hőpelyhek hullanak alá, oly gyönyörű, oly végtelenül elandalító ez. Nem fázik, mert szívében nagy, meleg érzés gyul ki, mely jobban fűt száz kályhánál. Előtte összefogódzkodott párok nevetve sietnek hazafelé: házastársak, jegyesek, titkos szerelmesek, ők sem fáznak. Messziről felcseng az első villamos csilingelése, mely olyan, mint valami tündéri harang ebben a hótakarós, hangulatos világban. Oly szép az élet és oly jó, hogy van kire szerelemmel gondolni.

Gábor betér a kávéházba. A gőzölgő kávé illatos párája mögül két barna leányszem kacint feléje. Fülében összekavarodott melódiák zsonganak és álomba ringatják. Egy harsány hang a harmadik asztalnál felkölti: Pincér, meddig várjak a kávéra, hisz elkésem az aradi vonatot.

Gábor otthon. Jéghideg szoba és szegényes. Egy ágy, egy asztal, egy rozoga mosdó, nyikorgó szekrény és két szék. Ez az ő birodalma. Elgondolja, milyen jó volna most nem egyedül lenni. Héj, hány garszonember agyában fordul meg naponta ez a kívánság. Gábor Loncira gondol és a nagy elhatározásra, mely ma éjjel született meg benne. Hová is jutott volna enélkül. Az ő élete eddig nem volt más mint küzdés cél nélkül, botorkálás a végtelen világban egyedül, árván, hidegen. Így tartott volna ez a sirig, ha utjába nem téved ez a leány, ki felébresztette benne a vágyat egy szebb élet után és nemesebb érzelmeket gyújtott lelkében. Milyen utálatos is ez a legényélet az ő piszkos és aljas szerelmeivel, örökös ledérségeivel. És oly hideg. Ő pedig melegségre vágyik, mert a nóta is mondja, rövid az élet, de a sir az hosszú — örök.

Lonci szobája. Meghitt, kis leányszoba ez, hová férfi még nem tette be lábát. Önök az elsők uraim, kik ezt a rejtett fészket láthatják. Legyenek büsz-

kék rá és kösznjék meg a szerző urnak, ki így is mutatja, hogy nem féltékeny.

Egy hang: Nana, sose lehessen tudni.

A zongora: Tele van az élet rejtelemmel...

Kikiáltó: Lonci ágyban fekszik már, csak feje kandikál ki a fehér párnák közül. Ábrándozik. Hirtelen szomorúság fogja el, mert arra gondol, hogy sohasem jutott tovább az ábrándoknál. Első szerelmét, az igazit, elragadta a harcér. Az édes álmok szertefoszlottak mint a buborék. De jött egy másik. Gazdag volt az az ifju és szép jövővel kecsegtetett, de apja tönkrement és ő gyáván visszavonult. Félt a küzdéstől és félt az élettől szembenézni. Lonci meg sem siratta, gyáva ember nem érdekel női könnyet, a szíve sem fájt, csak visszamenekült az első, az igazi emlékéhez, miért nem él? Jött újból egy másik és újra kezdődött a komédia. Szerelmes szavak, mézes ígéretetek, fogadkozások és azután — egy szép nap ő is elmaradt. De Lonci most sem sirt. Ezek az embe-

rek vajmi kevés nyomot hagytak vissza az ő lelkében, csak arra gondolt, milyen becsstelenek, milyen gonoszak a férfiak és milyen szerencsétlenek a nők, akiknek mindenkit meg kell hallgatni, mindenki számára mosolyokat és kedves szavakat kell tartogatni, amikor felázadni szeretnének és szemébe vetni a világnak, hogy pfuj, pfuj, pfuj! Látják, uraim, én is férfi vagyok, de én is csak azt mondom, pfuj nekünk, mégsem szép, amit mi a gyenge nőkkel végzünk. Hitegetjük őket, fellelkesítjük, reményeket ébresztünk bennük és vagy megcsaljuk, vagy ha ez nem sikerül, egyszerűen farképnel hagyjuk a szerencsétleneket. Pfuj nekünk, pedig és is férfi vagyok, de ezt már igazán szégyenlem.

Egy női hang: Hallgasson, maga sem jobb a többinél!

Többen: Aha, a szent férfiu!

Kikiáltó: Nagysád is jobban tené, ha kicsit csendesebben gondolkozna. Még gyanuba hoz a közönség előtt.

Többen (gunyosan): Ó, az ártatlan.

Egy vékony női hang a hátulsó

sorokból: Ne henecegjen. Nem úgy néz ki, mintha veszélyes volna a nőkre.

Egy férfi (utánzott vékony hangon): De maga sem a férfiakra, kicsikém. (Hahot.)

Kikiáltó: Lonci Gáborra gondol. Ő az igazi talán? Nem mer választ adni és önfeledten átengedi magát az édes hangulatnak, mely annyi szép képet fakaszt lelkében. Istenem, hát kinek vétett, hogy folytonos csalódás legyen sorsa. Talán ez egyszer, talán mégis, mégis...

Egy hang: A lakodalmon én is ott leszek.

A zongora: Halkan száll, halkan, lágy álmodás...

Kikiáltó: Verőfényes februári délután. Gábor Loncival sétál. Önfeledten, cél nélkül csatangolnak és senkit sem vesznek észre. Az emberek megfordulnak utánuk és elmosolyodnak. Ennyire szerelmesnek lenni.

Az iroda. Gábor nekibusultan dolgozik.

A bank. Lonci a főkönyv mellett. Fürtös feje ráhajlik a fehér lapokra. Kezében megáll a toll, szeme a messzeségbe réved és falakon, házakon, utcákon keresztül találkoznak gondolataik. Édes bizsergés járja át testüket.

Délután három. Lonci könyvelni megy egy céghez. Örömmel üdvözlük, heten is segitenek lehuzni kabátját. Lonci mindenki szereti. Öt órakor másik üzletben láthatjuk. Az alkalmazottak neki panaszojják el bajaikat, tőle kérnek tanácsot. Csak benne van bizalmuk. Hány leány dolgozik úgy mint ő?

Egy hang: Hol van Wachs?

Kikiáltó: Türelem barátom. Wachs ur még nem késett el, különben is ime, itt van már. Csak azt ne tessék gondolni, hogy az ön reklamációja következtében. Erre nem rendezkedünk be. Meleg üzletében trónol Wachs ur és megelégedetten nézi, hogyan szolgálják ki a segédek a vevőket. Nyilik, csukódik az ajtó, egész nap nagy a forgalom. Wachs ur elgondolja, milyen jó volna

egy feleség, úgy festene a kasszában, mint királynő a trónon. Megjelenik egy ismerőse és izgatottan ujságolja a szenzációt: Loncit idegen fiatalemberrel látta sétálni. Azt hiszi, szerelmesek egymásba. Wachs urnak eszébe jut Lonci. Kitartóan udvarolt valamikor a leánynak, estenként állandó vendége volt a családnak. Isten tudja, hogyan történt, egy nap kimaradt és azóta sem ment feléjük. Férfiszeszély. Most újból vágy fogta el a szép és okos leány iránt és az a tudat, hogy riválisa lesz, fokozta harcikedvét. Egy olyan jó pártinak mint ő melyik leány tudna ellenállni? Elhatározza, hogy újból komolyan fog foglalkozni Loncival. Szeretni fogja-e őt a leány, nem is kérdezi. Istenem, hát oly rettenetes szenvedély kell ahhoz, hogy két ember házasságot kössön? A nyugodt egzisztencia, a jólét nem-e ér többet minden szerelemnél? A szerelem elmulik, de a vagyon megmarad.

A zongora: Néha úgy szeretnék sirni, csak azt nem tudom miért...

Kikiáltó: Lonci szobája. Éjjel

van, a rügyező tavasz nedves illata befurakodik láthatatlan réseken és felkavarja a leányszívet. Viharosan emelkedik a kebel és görcsösen vonaglik a meztelen kar a fehér vánkoson. Valakit ölelni szeretne. A homályban férfiarcok kergetőznek és mohón előrenyújtják karjaikat. Gábor arca összeolvad száz ismeretlennel. Ó, hogy kalapál a szív, hogy lüktet a vér, hogy főnek az orcák, hogy remeg minden izom. Lonciban hatalmasan kiabál a vágyakozás az asszonyiség után. Mit ér az élet egyedül, szomorúan, hidegen, mikor a nő szerelemre született? Meddig tart ez még így? Hányszor, istenem hányszor kell még megvívni a sorvasztó tusát a leányszoba fehér meghittségében? Meddig bírja még? Egy vigasztalja: nincs egyedül. Ugyanebben az órában millió meg millió leány vivja ugvanazt a könnyes harcot. Szíveik egymásfelé dobognak, lelkeik a távolságon keresztül egybeölelkeznek és könnyeik párázatán át csillog a biztatás: hátha eljő az igazi, kit becsületesen, hűen szeretni tudná-

nak. Lonci a párnákba furja a fejét és keservesen sir. Édes megkönnyebbülés a vihar után és mint az esticsillag az ég alján, felbukkan egy arc: Gábor.

Gábor szobája ugyanakkor. A rügyező tavasz nedves illata itt is behatolt láthatatlan réseken és felkavarja a férfiszívet. Gábor nyugtalanul hanykolódik ágyában és mint egy film vonul el előtte élete. Csupa küzködés cél nélkül, irány nélkül, tobzódás aljas szerelmekben, ledérkedés füstös kávéházakban. Mint a hajó kormány nélkül, úgy evezett ő eddig az élet tengerén. Szívében végtelen vágyak nyílnak, úgy szeretné, ha most nem volna egyedül, ha mindig volna valaki mellette. Oly elhagyottnak érzi magát, hogy sirni szeretne kinjában. Loncira gondol és érzi, hogy soha nőt komolyabban, tisztábban, becsülete-sében nem szeretett.

Wachs ur lesen. Ott sétál a bank előtt, várja Loncit. Fejébe vette, hogy meghódítja a leányt, ha mással nem, a nyugodt és biztos jövő kecsegtetésével. A leánynak férj kell, gondolja ma-

gában — azt biztosan tudom, a többi az én dolgom. És öntelten kinyutózkodik. Lonci jó és meglepetve fogadja Wachs köszöntését. Ennek az embernek megjelenése kellemetlen érzéseket elevenít fel szívében. Vajjon mit akarhat most, mikor már rég elfelejtettem? Wachs úgy tesz, mintha semmit sem venne észre és csatlakozik. Együtt mennek. Wachs beszéde csupa méz, csupa célzás. Lonci unotta hallgatja. Hidegen bucsúzik Wachstól, ki bosszankodva távozik. Gyors győzelmet remélt és ime, visszatüsitották. Csak azért is, most már a becsületért küzd. Így gondolja ő.

Egy leány: A becsületért hagyta ott azt a leányt?

Egy másik: Én azonnal kiadtam volna az utját.

Kikiáltó: Gábor a parkban. Öreg ismerősével találkozik. Boldogan üszo-gola neki, hogy házasodni szeretne. Az öreg látható örömmel fogadja a hírt és ezt kérdezi Gábortól: lesz-e hozomány? Gábor bevallja, hogy ezt bizony nem tudja, de nem is fontos, minek a ho-

mány. Erősek, egészségesek vagyunk mind a ketten és annyi pénzünk csak lesz, hogy a fészket megrakhassuk. Lelkesen beszél, de az öreg csak fejét rázza: a mai világban először pénz kell a házassághoz és csak azután szerelem. Régebben megfordítva volt. Vigyázz Gábor, jó öreg ismerősöd csak jót akar neked, vigyázz!

Egy keserű hang: Igaza van az öregnek, szegény ember ne nősüljön. Pénz kell ahhoz.

Egy másik: Mi lenne a világból, ha mindenki így beszélne mint maga. Az a gazdag ember talán különbe mint mi, hogy neki szabad és nekünk nem? Nekem épp oly jogom van a boldogsághoz, mint másnak.

A keserű: Én is szegény ember vagyok és épp úgy gondolkoztam mint maga. Megnősültem és azóta nyomorogok. A fene vitt volna el, amikor ez a bolondság eszembe jutott.

Egy harmadik: Nem egészen így áll a dolog. Én is szegényen nősültem, a feleségemnek semmije sem volt, de

azért megélünk. Igaz, veszettül dolgozunk és küzdünk, de ki mondta, hogy az élet csupa méz? A küzdésben is van szép.

Kikiáltó: Talán volnának szívek elhallgatni uraim, mi köze a tisztelt közönségnek az önök legtitkosabb családi ügyeihez?

Többen: Ugy van, úgy van, a mozi után is nősülhetnek.

A zongora: Csak egy kis lány van a világon . . .

Kikiáltó: Gábort öreg barátja szavai mélyen lehangolják. Érzi, hogy örök életére szerencsétlen volna, ha Loncit nem vehetné feleségül. Milyen furcsa is az élet. Eddig annyi szerelme volt és sohasem gondolt házasságra. Könnyű szerelmek voltak azok, rövid ideig tartottak és soha többé nem jutottak eszébe. Amióta Loncit ismeri, foyton a nősülés jár eszében. Miért? Ja, gondolja szomoruan, vénüök. A fiatalok tüze kifogy ereimből, nem nekem való már a legényélet. Azután arra gondol, hogy vannak leányok, kik-

ből sohasem válik jó feleség és vannak viszont olyanok, kik sohasem lehetnének senki szeretője. Ezeket el kell venni. Lonci ehhez a fajtához tartozik. Ezekből lesznek a hü, a tántorithatatlan aszszonyok. Erre a gondolatra megremeg a gyönyörtől. Beszélni fog Loncival. Türelmetlenül vár a parkban, tudja, hogy Lonci jönni fog. A leány jó is, de, oh, nincs egyedül. Wachs kíséri, de persze Gábor nem ismeri őt. Annál rosszabb ez. Égő fájdalom nyílal szívében át és hatalmas lánggal lobog fel benne a féltékenység. Persze, ez gazdag fiú, több kilátása van. Ennek selyem az inge, lakk a cipője, uj a kalapja, hogyan vehetné fel vele a versenyt, ő a szegény, kopott magánhivatalnok. Sajgó érzésekkel távozik. A bolond, ha tudná.

Egy hang: Ha az ember mindig előre sejtene, de jó is volna.

A praktikus: Azért nem esem én kétségbe soha. Mindig megvárom a másnapot és sohasem bántam meg.

A gunyoros: Ilyen ész! És maga még ebben a városban van?

A praktikus: Az én módszerem mindig bevált. Ha ma beborult nekem, aludtam rá egyet és másnap csak kiderült. Okos az a közmondás, mely azt mondja, hogy borura derü. Nem buta ember csinálta.

Kikiáltó: Gábor otthon. Kivülről beömlik a nyári nap és betódul a virágillat. Gábor az asztalhoz ül és levelet ír:

Lonci! Itt ülök szobámban. Mögöttem a fekete kétségbeesés áll, az diktálja a sorokat. Buesuzom tőled, mert belátom, hogy soha, de soha nem lehetsz az enyém. Ládd, én szegény vagyok, mint a templom egere, az a másik gazdag, legalább én úgy láttam és te tetszel neki. Ezt is észrevettem.

Egy hang: Micsoda egy hólyag!

Kikiáltó (tovább olvas): Lonci, oly vakítóan süt a nap és mégis oly végtelenül sötétnek látom a jövőt te nélkülöd. Nincs ennél rettenetesebb, szomorubb. Lonci, te édes, miért is

kellett nekünk találkoznunk? Nem haladhattunk volna el egymás mellett könnyed fejbiccentéssel, mint annyiszor máskor. Most, hogy veszni látlak, érzem csak igazán, mennyire, mennyire szeretlek.

A zongora: Teszem fel azt . . .

Kikiáltó: A park ugyanakkor. Wachs főzni próbálja a leányt, de sikertelenül.

— Magának tulajdonképpen haragudni kellene rám — mondja, — hogy „akkor“ olyan udvariatlan voltam

— Cseppet sem haragszom — feleli Lonci. — Maga bizonyára tudni fogja, miért cselekedett így.

Wachs zavarban van, erre nem tud felelni. Megfelelő válasz után kutat, de semmi okos nem jut eszébe. Igen, miért cselekedett így? Miért maradt ki? Szótlanul mennek egymás mellett, a beszélgetés nem akar megindulni, zavart csend fekszik közöttük. Wachs rettentően bosszankodik és legjobban szeretné, ha most nem volna itt. Lonci kel-

lehetetlenül érzi magát és szintén szeretné, ha másutt lehetne. Arra gondol, hogy régóta nem látta Gábort, milyen jó volna vele sétálni. Wachs végre megtalálja a szót és mondja:

— Nekem van egy óráim, mely azt ketyegi, még nem késtem el attól, hogy mindent jóvá tegyek.

Lonci válaszol:

— Ugylátszik, hogy akkor óráink nem járnak egyformán.

Egy hang: No, ennek megadták.

Egy másik: Én elkotródnék.

Kikiáltó: Természetes, ez volna a leghelyesebb, csak hogy maga barátom, nem ért a pszichológiához. Azt sem tudja, mi fán terem. Ne is várja, hogy megmagyarázzam.

A hang: Mert maga sem tudja, hogy micsoda.

A vidéki paraszt: Ne használjon az ur ilyen furcsa szavakat. Egyszer pofonvágtam valakit azért. Azt hittem ugyanis, hogy megsértett, azután derült ki, hogy ángliusz volt és jóreggelt kívánt. (Hahota.)

Kikiáltó: Wachs megszégyenülést érez, hogy így lefőzték. Másrészt haragszik önmagára, hogy akkor kimaradt. Épp úgy járt most, mint az az ember, ki félbenhagyott egy nehéz munkát és most újból kell kezdenie. Milyen szép idők is voltak még azok. Akkor nem tudta azt a boldogságot megbecsülni. Most azután itt az eredmény. Leküzdhetetlen vágy támad benne a leány iránt. Most már birnia kell őt minden áron. Az akadályok tüzelik benne a tetterőt. Csak azért is rajta!

Az előbbi: Ugy látszik, ezt nevezi maga pszichológiának. Most már majdnem értem, csak az nem fér a fejembe, miért nem kotródott el az a Wachs. Én elkotródtam volna.

Kikiáltó: Kedves barátom, a darab után külön előadást tartok magának a pszichológiából, de most legyen szíves és fogja be a száját, mert isten bizony ráülök.

Többen: Látni, látni.

A zongora: Egy rózsaszál, szebben beszél...

Kikiáltó: Gábor a levélszekrény előtt. Fél óra óta kérdegeti már önmagától, bedobja-e a levelet vagy sem. Eh, gondolja magában hirtelen, ugyanis minden hiába. Az a másik fog győzni, igaza van az öregnek. És lassan becsusztatja a levelet a nyíláson. Most már mindennek vége. A leány meg fogja kapni a levelet, elolvassa, vállat von és a másik felesége lesz. Ő pedig egy tövissel a szívében újra kezdheti a régi életet. Neki még szeretni sem szabad.

Loncinak levelet hoz a posta a bankba, a Gábor levelét. Amint elolvassa, el-sötétiül a kedves arc:

Lonci! Itt ülök szobámban. Mögöttem a fekete kétségbeesés áll, az diktálja a sorokat. Bucsuzom tőled, mert belátom, hogy soha, de soha sem lehetsz az enyémm. Lásd, én szegény vagyok, mint a templom egere, az a másik gazdag, legalább én úgy láttam és te tetszel neki. Ezt is észrevettem. Lonci, oly vakítóan süt a nap és mégis oly végtelenül sötétnek látom a jövőt tenélküled. Nincs ennél rette-

tesebb, szomorubb. Lonci, te édes, miért is kellett nekünk találkozunk! Nem haladhattunk volna el egymás mellett könnyed fejbiccentéssel, mint annyszor máskor. Most, hogy veszni látlak, érzem csak igazán, mennyire, mennyire szeretlek.

Tehát Gábor látta őt Wachssal és a helyett, hogy odajött volna hozzájuk, elszaladt. Ő, a gyáva, megfut az első idegen férfi láttára. Mit tegyen most? Érti, hogy szereti azt nagy gyereket az ő vad féltékenységgel és rettenetes kétségbeesésével. Ha itt lenne, milyen anyáskodva beszélne hozzá. Irton neki? Annyira elmerült a gondolatokba, hogy a munkáról is megfeledkezik. Irni fog. Szigorúan és mégis elnézően, hisz gyerekekkel, drága gyerekekkel van dolga. És ír:

Kedvesem! Levele után magyarázatot várok, lehetőleg szóbelileg. Meleg üdvözléssel
Lonci.

Gábor az irodában. Rosszkedvű és bánatos. Sehogysem megy a munka, ő, az az átkozott szerelem. Hibákat hibára

halmoz, a főnök megdorgálja, Gábor idegesen válaszol, oly mindegy már minden. Szóváltás támad közöttük, górombaságok röpködnek és a főnök ajtót mutat Gábornak. Dacosan távozik.

Gábor cél nélkül csavarog az utcán. Mit fog csinálni holnap, holnapután, ha elfogy a pénze. Eh sohasem volt úgy, hogy valahogy ne lett volna és azután bánja is ő.

Lonci a parkban. Padon ül és várja Gábort. Biztosan megkapta már levelét, miért nem jön.

A posta. A szortírozó asztalon levelek fekszenek halomszámra. Mind elviszik őket, csak egy levél marad vissza, senki sem veszi észre, mert az asztal repedésen becsuzott a fiókba. Ott kuksol árván a szegény, pedig de sietős volna utja. A Lonci levele ez.

Gábor a parkban. Ujságokat olvas. Nézi a hirdetéseket.

Levelező több évi prakszissal felvétetik — olvassa. — Gyorsírók előnyben.

Rohan a jelzett helyre. Az előszobában már telonganak a pályázók. Fia-

talok, öregek, keserűek, vigak. Gábornak számot nyomnak kezébe: huszonkettő. Egy óra múlva kerül csak sorra. Szurósszemű, pápaszemes ur fogadja. Kikérdezi, próbalevelet irat vele és elbocsátja: majd értesitem. Gábor leverten távozik.

A kapualjban újból előveszi az újságot és elkeseredetten olvasni kezdi a hirdetésekkel. Háttha! Csodálkozással olvassa:

Agilis magántitkárt keres dús, gazdag magánzó, ki nagyobb külföldi utazás előtt áll. Világnyelvek tudása feltétlenül szükséges. Ennek ellenében kivételesen magas jutalom

Gábor egy percre elgondolkozik. Hogyan volt lehetséges, hogy azt nem vette észre. Rohan a megjelölt helyre. Szolga fogadja. Gábor rekedten előadja, mi járásban van, a szolga jóakaratu sajnálkozással feleli:

— Épp az előbb volt itt egy fiatal ember. Ez volt az egyetlen jelentkező. A méltóságos ur megegyezett vele. Sajnálom, hogy nem maga jött előbb, sok-

kal jobb képübb mint az a másik. Jól járt volna, biztosítom.

Gábor megsemmisülve hallgatja és busan lebaktat a lépcsőn. Miért is nem vette észre előbb ezt az átkozott hirdetést? Mintha valami rossz szellem el-takarta volna, csakhogy meg ne lássa. Ilyen az ő szerencséje. Azután azzal vigasztalódik, hogy talán jobb is, mert ki tudja hány hónapra itt kellett volna hagyni Loncit. Ő pedig látni, minden nap látni akarja a leányt.

Gábor elkeseredetten csatangol az utcán. Ugy érzi magát, mintha idegen égitestről pottyant volna ide, hol semmi keresnivalója nincs. Nem sikerült állást szerezni és most mint a kivert kutya ódalog a városban. Pénze is el fog fogyni, maholnap éhen kell halnia. Élete sötétségében az egyetlen reménysugár, hogy láthatja Loncit. Minden nap ott ólálkodik a bank körül és várja a leányt, de soha sincs szerencséje. Wachs a rendes időben megjelenik és Gábor marcangoló kétségbeeséssel elfut. Hiába, itt már elkésett.

Egy hang: Lecsuszott.

Kikiáltó: Megfogadja, hogy soha se jó többé ebbe az utcába, örökre elhagyja a várost, de másnap újból csak ott láthatjuk. Lonci nem tudja, mi történhetett Gáborral. Miért nem tesz eleget hívásának, hiszen meg kellett kapni a levelet. Kinzó balsejtelmek gyöttrik.

A zongora: Lárifári, nem kell várni, frissen jó a csók . . .

Gábor a parkban. A nagy forróságban elkábul és elalszik. Álmodik. Déli tizenkettőt üt az óra és ő sietve elhagyja hivatalát. Szinte rohan, üzi a vágy haza, hol Lonci, felesége várja. Alig lép be az ajtón, boldog nevetéssel, csókratermett ajkakkal elébe perdül a fiatal asszony. Orcáit a tűz kipirosította, oly bájos. Leülnek és hozzálátnak az evéshez. Az első kanál leves után össze-csókoloznak. Gábor ölébe veszi feleségét és mialatt csókolja, csókolja, lassanként kihűl az étel. Nem is veszik észre, hogy éhesek. Boldog érzéssel óbred és kinyújtja karjait, mintha valakit ölelni akarna. Keze hozzáütődik a pad kemény

fájához, akkor öntudatra ébred: csak álom volt, gyönyörű álom. Lonci csak álomban lehet az ő felesége, a valóságban az a masik fogja birni. Hirtelen az a kérdés támad fel benne: ki lehet az az ember?

Egy hang: A maga barátja, a Wachs.

Kikiáltó (ingerülten): Ki lehet ez az ember?

Egy hang: Mondom, a Wachs, már elfelejtette?

Kikiáltó (dühösen): Ki lehet az az ember?

Többen (kacagva): A Wachs, a Wachs!

Kikiáltó: Így nem lehet magyarázni. Én azonnal lelépek, ha itt nem lesz csend. Tessék hallgatni, vagy ha így magas: fogják be a pofájukat. No hát!

Többen (nevetve): Juj, de szigorú bácsi maga.

Kikiáltó: Gábor tudni akarja, ki volt az az ember, ki megzavarta boldog-

ságát. Csak tudna valakit, ki erről felvilágosítaná. Mintha csak a sors küldte volna, jó egy ismerős, kitől Gábor mindent megtud.

— Hogy ki az? Hát a Wachs, a Lonci régi udvarlója. Most újból erősen udvarol a leánynak, bizonyára el fogja venni. Hja, a Wachs, az jó párti, nem minden leánynak van ilyen szerencséje.

Gábor megsemmisülten hallgatja. Régi udvarlója a leánynak? És erről Lonci nem szólt neki semmit? Engedte, hogy ő udvaroljon neki, hogy közelségének melegétől lángra lobbanjon, hogy terveket szőjjön, hogy álmokba ringassa magát? Ó, nincs nevetségesebb, szomorubb, lealázóbb sors, mint a reménytelen, megcsalt szerelmesé. Ki tudja, Lonci talán épp e pillanatban kacagva beszél róla annak a másiknak, talán együtt nevetnek az ő balgaságán és jól mulatnak vaksága miatt. Álmai központjává tett meg egy leányt, ki mást szeret és olyan csillagot imádott, mely hideg oldalával feléje fordulva, minden fényét, minden melegét és ragyogását

másra sugározza. Düh, keserűség és mélységes szégyenkezés lett urrá rajta. Oly rutnak, oly aljasnak tűnik előtte az élet és oly sötétnek, mert egyetlen reménye is elfakult. És mégis, lehetséges volna, hogy ez a bársonyos hang hazudott volna, lehetséges, hogy ez a leány játékot üzött volna vele és bohócnak tette meg őt, mikor ő karesu alakját bálványos magasságokba emelte fel? Hát lehetlleges volna?

Egy hang: Minden lehetséges a mai világban.

Kikiáltó: Hirtelen meglátja Lonci. Szive a kétségbeesett remény utolsó vergődésével megdobbhan. De ah, Lonci most sincs egyedül. Wachs van mellette. Irtó harag lobog fel szívében. Hát mégis csalódott, hát mégis csak azt a másikat szereti, különben miért sétálna vele ebben a virágos parkban, hol nő és férfi csak szerelemről, csak boldogságról beszélhet. Egy szót sem hall társalgásukból, hiszen messze járnak, de szavaikat forró szerelmi vallomásoknak képzei és mozdulataikban a lefojtott

vágyakozás vergődését látja. Elsötétül előtte a világ. Pedig ha hallaná beszélgetésüket.

Egy hang: Miért engedik ennyire szenvedni ezt a szegény fiút? Hát van ennek a szerzőnek szive?

Egy másik (gunyosan): Hja, barátom, nem érti maga ezt. Ez a pszichológia.

Kikiáltó: Téved barátom, ez a féltékenység a legrosszab fajtából.

A jassz: Én csak egyszer voltam féltékeny. Harminc napot kaptam érte.

Egy hang: Hát a többit miért kapta?

A jassz: Bizonyára nem azért, mert te loptál. (Nagy hahota.)

A zongora: Jaj, de fáj a szívem, jaj de fáj . . .

Kikiáltó: Gábor vad kétségbeeséstől korbácsolva nyakába veszi a várost. Ég talpa alatt a föld, lelkét fájdalom paskolja: előre, előre, megállás nélkül. Észre sem veszi, hogy beesteledik és ő

ott áll a folyó partján. A hold tejszínű fátyolt borít a tájra és kíváncsian betekint a folyó tükrébe, mely visszaveri a bárgyu mosolygást. Gábot elfogja a halálos keserűség. Meg fog halni. Hát ilyenek után érdemes még élni? Aztán más sors nem is várakozik rá. Nem jobb ma belefulladás a vízbe, mint holnap vagy holnapután az éhségtől megdöglenni valamelyik padon. Vajjon Lonci sirni fog-e, ha holnap halálhírért olvassa az újságban. Már ott áll a víz mellett, konfidens hullámocskák nyalják cipője hegyét. Még egy lépés és azután mindennek vége . . .

A zongora: . . . az óra elszáll,
siromnak éje rémit, siromnak éje
rémit.

Most meg kell hálnom, bár ugy
szeretnék élni . . .

Kikiáltó: Ekkor, lassan, fekete tömeg közeledik feléje. Egy hulla. A víz óvatosan ringatja és mintha féltene az élő világtól e zsákmányt, a folyó közepén usztatja előre. Gábornak ugy rémlik, mintha ez a hulla zajtalan el-

vonulásában a semmiség felé így szólna hozzá:

— Szervusz, te élő ember! Mi járatban vagy a víz szélén? Talán csak nem akarsz az én sorsomra jutni? Lásd, földi, tegnap még én is éltem mint te és épugy a víz mellett álltam mint te, csakhogy néhány kilométerrel alább. Szerelem, hát érdemes? Nézd, a kutya sem ugat utánam és ha valahol kivet a víz, befogott orral nyulnak hozzám. Szép az élet még ugy is, ha csak másoknak szép. Azért vissza innen.

Gábor megborzad. Látomásai vannak. Látja, amint elmerül a habokban és a halászok kifogják szederjes hulláját. Bedobják a halottas kamrába. Árván fekszik ott egész nap, senki se jó megsíratni. Begyömöszölik a koporsóba és a földbe sülyesztik. Tompán dübörögnek felette a göröngyök.

Élni! — tör fel belőle a győzedelmes kiáltás. Élni! ha mindjárt szenvedések, égető kinok árán is. Élni! Az élet még ugyis szép, ha csak másoknak szép.

(Villany.)

Egy cseléd: De hamar megvigasztalódik az ilyen szerelmes ember.

Egy hentessegéd: Egy lányért talán csak nem ugrik a vízbe. Bolond lenne.

A cseléd: De ha szereti.

A segéd: Éppen ezért. Mit ér azaz, ha megöli magát. Ahhoz, hogy valaki szeressen, élni kell. A fene látott már halott szerelmest. Hát nem úgy van?

Egy hang: Ugy van, de csak azért, mert maga kérdi.

A segéd: A' zanyád!

III. RÉSZ.

A zongora: Vén diófa levele . . .

Kikiáltó: Amint tetszetek látni, az utolsó pillanatban visszarántottuk hősünket a víz széléről . . .

Egy hang: Jól is tették, különben mi lett volna a darabból.

Egy másik: De gyáva ember is a maguk „hőse“. Vagy ugorjon a vízbe, ha van mersze, vagy pedig menjen a fenébe, de én velem ne cicázzon.

Többen: Ez a pszichológia, öcsém.

A kikiáltó (fölényesen): Végezték az urak? Ha nem, én ráérek.

A jassz: Dumálj tovább.

Kikiáltó: Gábor nekivág a sötét városnak. Hová fog menni, nem tudja. Egy olyan embernek, ki visszaugrott a halál torkából, az igazán olyan mind-egy. Minden lépése egy főnyeremény, és minden pillanata megér egy milliót.

Közbeszólás: Egy vasat mutasson.

Kikiáltó: Új életet kezd, melynek a régihez semmi köze és amelyben az élnivágyás hatalmas ösztöne elnyom mindent.

A suszterlegény: Ne beszéljen bolondságokat. Én már háromszor kíséreltem meg öngyilkosságot, de mindig közbejött valami, a teremtésit.

A mélyhang: Szerencsét negyedszerre.

A suszterlegény: Köszönöm, még használhatom.

Kikiáltó: Gábor úgy érzi magát, mintha a csillogó lámpák, az alvó házak, az egész város az övé volna. Csak Lonci hiányzik belőle. Lonci! Egy percre elfogja a vágy, de azután dacosan felkapja fejét: Eh, egy leányért szenvedjek annyit? Egy leányért legyek boldogtalan? Miért? A báli hangulat tette, hogy egy kicsit mélyebben érzett, hogy a rendesnél erősebben perzselődött meg a lelke és ő azt mindjárt halálos komoly szerelemnek gondolta. Gombház. De ezután lassankint elszáll a dac és érzi, hogy újból szívében ül a leány,

bármint küzködik ellene és nem mozdul onnan, bárhogy hessegeti, riasztja. A férfi sorsa a nő, mondja a költő és ez igaz. Már elhagyta a fényes utcákat és kint a külvárosok szűk sikátorailban kopognak lábai. Hirtelen női hang üti meg fülét:

— Szervusz földi!

Meglepetten hátrafordul és egy nőt lát, amint a lámpa árnyékában kíváncsi szemekkel tekint reája.

— Szervusz Gábor! — ismétli a leány és előbbre jő.

Gábornak oly ismerősnek tűnik fel ez az alak, valahol láthatta, de hol és mikor nem tudná megmondani.

— Én vagyok a Márta, gyerekkorunkban sokat játszottunk együtt. Emlékszel, akkor meg is ígérted, hogy feleségül veszel.

— Mártá! — hördül fel csodálkozva Gábor. Hogy kerülsz te ide. Jobban szemügyre veszi a leányt. Istenem, ennyire züllött le az Istennek ez a szép teremtménye, utcai pillangó lett a gaz-

dag falusi kereskedő leányától. Szemei előtt megelevenedik a múlt:

Árnyas udvarban gyermekek játszanak, fiúk és leányok vegyest. Egy sötéthaju, hat éves leányka, a legszebb közöttük és a fiúk, ezek a rövidnadrágos, kócos lovagok körülötte sattenkednek, mintha már most éreznék a fejletlen leánytestben a hódító nőtényt, ki nek valamikor lábai előtt fognak heverni, csókért, szerelemért esedezve. De a kis leány egy barnahaju fiúcskával játszik a legszivesebben. Ez Gábor, a szabó fia. A leány szülei gazdagok, ő szegény iparoscsalád gyermeke, de szüzies tapasztalatlanságában még nem ismeri az aranykorlátokat, melyek az embereket elválasztják egymástól.

— Ha nagy leszek, feleségül foglak venni — mondja a leánynak komolyan.

— De akkor mérnöknek kell lenned — feleli a leány, akiben még mélyen szunnyad a kacér asszony és a pompa-vágy.

A fiu beszalad a lakásba és úgy kérleli anyját, mérnöknek taníttassa, mert

csak úgy lehet Márta az ő felesége. A szegény asszony szomorúan nézi lelkesülő gyermekét. Életét, vérét, az üdvösségét adná oda, hogy ez a tiszta gyermekvágy teljesüljön, de ah, ahhoz pénz kell.

— Márta — mondja később a fiu a leánynak — ha szabó leszek, jönnél-e hozzám?

— Csak úgy leszek a feleséged, ha mérnök leszel — erősíti Márta és kacagva tovaszalad.

Évek mulnak. Márta pompás virág-szállá fejlődött, Gáborból nagy deák vált. Most már magázzák egymást és ritkán érintkeznek. A házasságról sem esik már szó közöttük. Azután mindritkábban találkoznak, végre teljesen eltűnnek egymás szemei elől.

Most hosszú évek múltán itt látja a leányt. Hogy került ide, sötét rejtély előtte. A leány azonban, mintha megértette volna a kérdést, lassan mesélni kezd. Hogy mit mondott, mutatja a kép.

A zongora: Ó, mily bohó valék...

A falu korzója. Márta barátnőivel sé-

tál a virágzó akácok alatt. Az állomásról egymásután érkeznek a fiakkerek: hozzák a gyorsvonat utasait. Egy kétfogatun daliás fiatalember ül. Szemeik egy percre egybekapcsolódnak — a következő percben a kocsi már messzejár.

Másnap este ugyanott. Márta újra ott van szokott társaságával. Szembe velük jó az ismeretlen, helybeli fiatalemberek kíséretében. Megállnak, megtörténik a bemutatkozás. A férfi hosszasan kezében tartja a leány kezét anélkül, hogy ez visszahúzná.

Márta otthon. Szórakozott, a vacsoránál elábrándozik, leejti a vellát. Anyja titokban figyeli. Ez a leány szerelmes, jó lesz vigyázni — gondolja. Csak tudnám kibe.

A korzó másnap. Márta anyjával van most. Messziről feltűnik az ideál és Márta biztató intésére csatlakozik. Dr. Veres ügyvéd a fővárosból — ez a neve. Az anyának is tetszik a férfi, arra gondol, esetleg egy pár is lehet a fiatalokból.

A grófi park. Márta és dr. Veres

együtt járják a kanyargó utakat. Sehol egy lélek, csak a madárcsicsergéstől át-
szótt, hallgató csend. Márta megfede-
kezik arról, hogy tulajdonképpen nem
urileányhoz illő dolgot művel, de el-
csitítja a dorgáló lelkiismeretet. Ta-
vasz van körülötte, az ő szívében azon-
ban már tomboló nyár. Fiatalság, sze-
relem, te nagy, te hatalmas, te szent
örület. És elcsattan az első csók.

Egy hang: Cupp!

Mártáék lakása. Dr. Veres első láto-
gatása ez. Mint bizalmas ismerőst fo-
gadják, hisz titokban már vőnek szá-
mit. Milyen intelligens, milyen válasz-
tékos beszédű. Határozottan jó párti.
A fiatalok egy percre egyedül marad-
nak.

— Márta — mondja dr. Veres és
szemeiben felvillan valami: szökjünk
meg.

— Megszökni? Miért? Más ut is ki-
nálkozik arra, hogy egymásé lehessünk.

— Tudom Márta — feleli türelmet-
lenül az ügyvéd. De nekem életbevágó
érdekem, hogy ez így történjék. Márta,

nem birom én azt a hosszú időt kívánni, nem birom. Az egész nem más mint a formaságok egyszerűsítése. Néhány nap múlva mint férj és feleség térünk vissza. Milyen romantikus.

A zongora: A nő szívét ki ismeri, Ezer csodával van teli ...

Kikiáltó: Márta okos leány és mégis hajlik a férfi szavára. Ki ismerheti a női lelket?

Egyhang: Na, most hol marad a pszikológiával?

Kikiáltó: Amint veszem észre, nagyon megtetszett maguknak ez a szó. Ugylátszik, most hallják először!

Ajassz: Téged meg utoljára szeretnénk látni.

Kikiáltó: Ezen könnyen segíthetsz, fiatal barátom: vakulj meg. (Kacagás. Kis szünet múlva.) A gyorsvonat. Márta és dr. Veres szöknek a főváros felé. Márta ki-ki néz az ablakon, nem jönnek-e utánuk?

— Te bohó — vonja magához dr. Veres és csókokkal borítja.

Mártáék lakása a falun. Izgalomban

az egész ház. Márta nincs sehol. Mindenütt keresik, embereket küldenek a határba, hátha a cigányok támadták meg vagy más baja történt. Sehol semmi. Dr. Veres is eltűnt. Az emberek suttogni kezdenek.

Dr. Veres lakása. Napok multak el a szökés óta, de az ügyvéd még mindig késik az ígéret beváltásával.

— Mikor veszel el feleségül? — kérdi könnyörögve a leány.

— Hát nem vagy már az? — feleli cinikusan az ügyvéd.

— Nem ugy — kiáltja kétségbeesetten a megcsalt nő. Mikor teszel meg törvényes feleségeddé, az anyakönyvvezető előtt, a pap előtt?

Egy hang: Bolond volna.

Egy nő: Ez kell maguknak, gazemberek. Elcsábitják a szegény lányokat és azután ott hagyják.

Előbbi: Ugylátszik magának az fáj, hogy nem csábitja el senki. Amint veszem észre, az irigységgel beszél magából, lelkem.

Kikiáltó: Az ügyvéd nevetve vál-

lat von. Márta letérdel előtte, összekulcsolja kezeit és úgy könyörög. Dr. Veres ellöki magától. Márta keserű átkokkal illeti, ekkor — felemelkedik egy goromba kéz.

Egy hang: Ejha, de hamar megjött az első pofon. Hát az urak is így csinálják?

Kikiáltó: A falu. Mindenki tud a botrányról, az emberek csak erről beszélnek. Márta anyja nem mozdul ki a szobából, halálra szédyelné magát az utcán. Az üzletben nagy sürgés-forgás. Az új tulajdonos veszi át a leltárt. Márta atyja sápadt arccal, mint egy sirjából felkelt halott áll az üzlet közepén. Holnap örökre eltávoznak.

Márta a kávéházban. Ott ül a kasszában. Dr. Veres kidobta és ő az utcára került. Hová menjen? Haza? Oda többé nincs visszatérés. Csak előre, le, le a lejtőn. Így lett kasszirnö. Egy fokkal lejjebb, néhány baráttal több. És így megy ez mindig, mélyebbre, mélyebbre. Minden lépésnél szaporodik a barátok száma. Végül Márta már mindenkié, az

egész városé, az egész világé — férfi-kények rabszolgája.

— Látod — mondja a leány — ez az én történetem. Ilyen az élet.

Élet — tisztelt hölgyeim és uraim — oly elcsépett, köznapi kifejezés az, hogy kiköpünk, ha kimondjuk, mint a gyerek a sok medvecukor után. És lássák, mégis milyen óriási, milyen megfoghatatlan dolog ez. Egy mérhetetlen fogalom, melyben szerényen húzódik meg a mult, ez az óriási temető és a melyben kényelmesen elfér még mindez, ami van és ami ezután következni fog millió évezredek rohanó váltakozásában. Dobják bele a földet, a bolygókat, a napot, az összes csillagokat, a véghetetlen végtelent — és még mindig kongani fog az ürességtől ez a szó: élet...

— Gyere be hozzám — mondja a leány. Ó, nem úgy, hanem mint régi ismerős és kedves földi — fűzi hozzá gyorsan, amikor Gábor szabódó mozdulatát látja.

Márta lakása. Kis, alacsony szoba,

kopott, hiányos butorzattal. Ide még nem kuszott el a villanydrót és a petroleumlámpa piszkossárga fénnel öntözi a dohos odút. Egy asztalon fényképek hevernek. Mind a multról beszél. Gábor sorra nézi őket. Csupa régi ismerős tekint le rája a fakult fotografiákról: Márta szülei, rokonai. Vajjon honnan szerezte őket? Rossz álmoknak tűnik ez a találkozás.

— Márta, nem bírom elhinni, hogy ez valóság volna.

— Csacsi — feleli a nő — ezer évek óta ez volt a könnyelmű leányok sorsa. Miért épp velem történt volna másképp. Hát különb vagyok én mint a többi, ki szeretett, hitt a hazugságoknak és elbukott. Ó, ez az ostoba asszonyi nem, hogy nem tud okulni, megokosodni. Hiába tüntetik fel a nőt ravasz, számító bestiának, azért a küzdelemben a vesztesek mégis csak mindig mi vagyunk. Mi ez a mi végtelen szenvedéseinkhez képest, ha száz férfi közül tiz főbelövi vagy felakasztja magát? Egy férfi sem lett még perdita, mert csaló-

dott. A férfiak olyanok mint a pillangók: virágról-virágra repkedhetnek és mindenki természetesnek találja. A nők ellenben olyanok mint a virágok. Mindenki csak azt akarja, hogy tiszták, érintetlenek legyünk, de az első, ki megteheti, leszakit, bemocskol, beszenyyez bennünket. Hervadó férfi nincs, de hervadó leányt milliószámra találsz. És a világ azt követeli tőlünk, hogy tisztességesek maradjanak. Ha elbuknak, megkövezik őket. Ha becsületesen kitartanak, a szemükbe röhögnek: milyen ostobák.

A fakó arcon fájdalmasan vonaglanak meg a fáradt vonások.

Gábort mély szánalom fogja el. Hirtelen úgy képzei az életet, hogy annak legalján sűrű, fojtószagú mocsár bűzlik: a romlottság. Minden, ami az élet magasságából lezuhan, ebbe a fertőbe pottyan bele, melynek iszapos felszínén piszkoselevelű, szomoruszínű virágok uszkálnak, ezek azok az emberek, kik valamikor jók és nemesek voltak. So-
 kan napról-napra mélyebben merülnek

el a mocsárban. Olyan emberek ezek, kik bünre születtek és javíthatatlanok. Mások kétségbeesett reménykedéssel tartják arcukat a nap felé és tisztább levegőre vágnak: ezek olyanok, kik még megjavulhatnának. De a világ, a tisztességes társadalom gunykacajjal halad el mellettük és megrugja, megpofozza, leköpi őket. Elfelejtí, hogy ezek a szomorú, bukott leányok az emberi szenvedélyviharok villámhárítói. Az élet nem egyéb mint egy nagy harc az asszonyért, a világ pedig egy dzsungel és a férfiak benne az éhes fenevadak, kik zsákmányra, asszonyokra leselkednek. De elébük vetik magukat ezek a szomorú páriák és oda tartják fáradt testüket, hadd esitítsák le marcangoló sovárságukat. Mi lenne a világból, ha ők nem volnának. Testvéreink, asszonyaink nem járhatnának nyugodtan az utcán, hisz szétmarcangolnák őket.

Egy leány: Így is annyi az aszfaltbetyár.

Egy hang: Még magát is bántják!

Kikiáltó: Diszkrétebben uraim és finomabban.

A jassz: Ez annyit jelent, hogy esendesebben gorombáskodjatok.

Kikiáltó: Fizess egy likórt — mondja a leány. Közelben van egy koresma, odamehetünk. Tudod — folytatja magyarázólag — nem jól mennek az üzletek. Vagy a férfiak lettek kevesebben, vagy mi szaporodtunk meg. Igazán nem tudom. Gábor megretten. Hogyan mondhatná meg ennek a nőnek, hogy nincs pénze.

— Valamikor feleségül akartál venne — incselkedik Márta — és most egy likórt sem fizetsz?

Gábor izgatottan kutatni kezd zsebeiben, hátha mégis csak talál pénzt. És tényleg, az egyik mellényzsebből ki halász egy bankót. Hogy került ez ide, nem is kutatja most. Kilépnek az éjszakába. Messziről csapszék ablaka világít, durva hangzavar tódul a nyitott ajtón keresztül a szent éjszakába.

A csapszék. Alacsony, füstös helyiség, melyben nyúlósan terpeszkedik az

émelygő italszak. Gábor rosszul érzi magát és szeretne szabadulni. Sötét alakok ülnek az asztalok mellett, tolvajok, betörők, gyilkosok, ki tudja. A város söpredéke mint egy gennyes folyamát ezekben a lebujokban gyűl össze, melynek láthatatlan cégére a bitó. Innen indul ki éjjeli portyázásra a bűn és itt vajudnak a gyilkosságok. Csapzottthaju, részeg alak düllöngész be az ajtón.

— Látod — mondja Márta — ez még ma éjjel ölni fog.

Gábor iszonyattal felugrik. De Márta lehuzza maga mellé: vigyázz, hogy észre ne vegyen. Gáborban felhorkan a lelkiismeret. Hová jutottam el — kérdezi kétségbeesetten. Mellét fojtogatja ez a szag, a lelkét lidéreként ülik meg ezek a durva arcok, melyeknek leheletét véresnek tünteti fel előtte a felcsigázott képzelet. Egy arc különösen felkelti figyelmét. Sápadt, ernyedt vonások, magas homlok, mélyen bennülő, esodálatosan fekete, intelligens szemek. Az orr hajlott, de enyhre vonásu, mely

az egész arcnak nőies jelleget kölcsönöz.

— Ki ez az ember? — kérdezi Gábor a leánytól, ki ujonnan rendelt likőrjéből hörpent éppen.

— Fiam, ez az uri betörő. Így ismerik maguk között a zsidványok és így szölik a rendőrök is, valamikor tényleg ur volt, de azután lezüllött és idekerült.

— Miért? Nagyon érdekel.

— Ha nagyon kíváncsi vagy, elmondom történetét. Kérlek, ne figyeld, mert észreveszi és dühös lesz. Nem szereti, ha róla beszélnek.

Márta mesélni kezd. Mialatt folyik belőle a szó, Gábor előtt megelevenül az uri betörő tragédiája úgy, ahogy azt a következő rész mutatni fogja.

(Villany.)

Egy anya (leányához): Gyere, menjünk haza, nem való ez nekünk.

Kikiáltó: Nagysád a pénztárnál visszakérheti a belépti díjat.

Az anya: Már bocsásson meg, de

ilyen perszonákról félórakon át beszélni, mégis csak disznóság. Ha tudtam volna, hogy ez is lesz a darabban, nem is jövök el. Hisz elrontják a lányomat.

Egy hang: Miért nem kelt fel mindjárt és ment el?

Kikiáltó: Kérem, tisztelt ur, ehhez önnek semmi köze. A nagyságos asszonynak erre vonatkozólag más elvei vannak és ezeket tisztelni kell.

Egy másik hang: Szeretem a hajnalt.

IV. rész.

A zongora: Souvenir de Moscou keringő.

Kikiáltó: Lantos Károly — így hívták az uri betörőt — gyakornok volt egy gépgyárban. Ezen a képen az irodában láthatjuk, amint munkája végeztével ebédelni megy. Amint áthalad az udvaron, szembe jó vele egy fehérruhás leány. Károly csak néhány nap óta van a gyárban és így nem tudhatja, hogy ez az igazgató leánya.

— Pardon — mondja lágy hangon — az igazgató urat keresem, ő az én apám. Nem tetszik tudni, merre van?

Károly készségesen elkalauzolja a szép leányt, ki kedvesen elcseveg vele. Fülig beléje szeret és elhatározza, hogy udvarolni fog neki. Irtózatossá válik energiával tanulni kezd, éjjel — nappal a könyveket bujja. A gyárban csodálattal szemlélik előmenetelét. Meglepően okos tervekkel áll elő, melyek sok pénzt jövedelmeznek a cégnek. Előléptetik.

busás fizetéssel jutalmazták tehetségét és Károly már titkon arról ábrándozik, hogy a leányt feleségül fogja venni.

Az iroda, Károly tervek fölé hajolva megfeszített figyelemmel dolgozik. Fehérruhás leány libben be az ajtón. Erzsi az igazgató leánya. Károly észre sem veszi a kedves vendéget. Két kéz befogja szemét. Megfordul és maga sem tudja hogyan, a leányt karjaiban érzi. Ekkor váltják az első csókot.

Az igazgató lakása. Károly uzsonnára hivatalos. Amint belép az ajtón, idegenkedéssel veszi észre, hogy a fogason idegen kalap van. Ki lehet, aki őt megelőzte? Szenvedélyes féltékenység lobog fel benne és az ismeretlenben veszedelmes riválist lát. Károly nem ismer tréfát a szerelemben. Azt az elvet vallja, hogy a leány, ki őt szereti, másra egy tekintetet se vessen és csak őt nézze, őt bámulja, aminthogy az ő számára is meghalt minden más női lény. Csendesen belép a szalonba. A szomszédos szobából halk zongoraszó és ének szűrődik át. Károly észreveszi

Erzsit, amint kezeit végigfuttatja a billentyűkön. Mellette Falusi József, a gyár másik mérnöke áll. Egy kissé rövidlátó és jobban a kottához hajol, hogy el bírja azokat olvasni. Károlynak úgy tűnik fel, mintha a feje a leány fürtjeit érintené és testeik egymáshoz simulnának. Oly megtévesztő a látszat. Keserőség fogja el. Ugy érzi, mintha megcsalták volna. Ez a leány — gondolja — őt hitegeti és mialatt ő távol van, mással szeretkezik. Jobban vi-gyázhattak volna — fűzi hozzá gunyos keserőséggel — mert mégis rajta kap-tam őket. Szónélkül megfordult és el-távozik. Mulik az idő, a család türe-metlen lesz. Károlyt várják. Az inas jelenti az ámuló társaságnak, hogy Ká-roly itt volt, de azonnal eltávozott. Senki sem tudja, mire vélje ezt a fur-csa viselkedést.

Egy hang: Itt csupa féltékeny szerelmes szerepel, a kutya-fáját. Még magam is az leszek.

Egy másik: Nem tudnám kiro.

Az iroda másnap: Károly rosszkedvű

és arcán sötét gondolatok tükröződnek vissza. Az igazgató hivatja.

Az igazgató szobája. Károly jó és az igazgató csodálkozva kérdezi tegnapi furcsa viselkedésének okát. Károly komor arccal feleli:

— Leányának hajlandó vagyok megmondani, miért cselekedtem így. Mindenestre, megnyugtathatom, igazgató ur, hogy erre alapos okom volt.

Az igazgató rémülten nézi a mérnököt. Azt hiszi, hogy megbolondult. De nem faggatja tovább és különös érzések közt bocsájtja el.

Az igazgató lakása. Csenget a telefon, Erzsit hívják. Az igazgató elmondja leányának a találkozást Károllyal. Csak neked hajlandó elmondani, miért cselekedett így. Mit tettél vele?

— En? — feleli a leány — és a meglepetéstől majdhogy ki nem ejti kezéből a kagylót.

Károly irodája. Kopogtatnak. Erzsik jó.

— Kedves mérnök ur — mondja —

megbocsát, hogy zavarom, de egy kis felvilágosításért jöttem. Ön tegnap nálunk volt, de azután hirtelen eltávozott. Mire véljem ezt?

— Mire? — feleli sötéten Károly. Arra, hogy Ön visszaélt legszentebb érzelmeimmel. Ön mással enyeleg, mialatt én távol vagyok. Láttam tegnap a zongoránál. Fekete József kollega — és ez utolsó szót gunyosan megnyomja.

— Lantos ur! — kiált fel a leány — ön igazságtalan velem szemben. A papa meghívta Fekete mérnököt is, csak nem zárkozhatom el előle a szobámba?

— De mindenestre nem kellett volna megengednie, hogy fejével az ön haját érintse és testével Önhöz simuljon — kettesben. Ezt csak nem fogja tagadni?

— Károly — kiállt fel sirva a leány — ha nem látnám érzelmeit visszatükröződni arcán, azt kellene hinnem, hogy rossz tréfát űz velem és így akarja szerelmemet próbára tenni. Nincs arra szükség.

— Igen — feleli tompán Károly —

már nincs szükség. És kirohan az irodából.

A gyári udvar. Károly találkozik Fekete József mérnökkel. Fekete mosolyogva feléje tart, messziről kezét nyújtva.

— Szolgája, kollega ur! Csunyan megviccelt bennünket tegnap.

Károly nem fogadja el a feléje nyújtott kezét. Keserű szemrehányásokkal illeti kollegáját. Fekete ámulva hallgatja, majd így szól:

— Meg van maga bolondulva, kollegám? Én, a maga vetélytársa? Hát nem tudja . . .

Tovább nem folytathatja, mert Károly hirtelen haragjában torkonragadja. Dulakodás támad. Károly, az erősebb és hatalmas lökéssel ellődítja magától Feketét. Fekete hátra esik, feje hozzáütődik egy vaskerékhez. Egy repedt koppánás és Fekete már nem él.

Károly megborzadva áll meg a halott előtt. Az irodából, a gyárból kirohannak az emberek. Gyilkos, gyilkos! A tömeg moráját tulszárnyalja egy

kétségbeesett, siró kiáltás: Károly, én édes szerelmem, mit tettél! Erzsi hangja ez.

A rendőrség. Károly a fogdában ül. Nem érez, nem lát, nem hall. Az az érzése, hogy temetésre készül. A halott, kit temetni fognak ő lesz és ő mindezt látni fogja. Bezárják egy sötét cellába, tiz, husz, talán harminc évre, talán örökre és sohasem kerül ki többé a napra, sohasem fogja látni a leányt.

A bűnügyi rendőrkapitány irodája. Károly ott áll az asztal előtt, vallatják. Öszintén elmondja, hogyan történt. Fekete el akarta csábitani a leányt, azért felelősségre vonta és hirtelen haragjában torkonragadta. Hogy aztán mi történt, nem tudja. Csak arra tért magához, hogy Fekete mint hulla előtte hevert.

— Biztos Ön abban, hogy Fekete el akarta csábitani az Ön jövőendő menyasszonyát?

— Egészen biztos — feleli Károly.

— Nézzen ide — feleli a rendőrkapitány és levelet nyújt át a fogolynak.

Károly olvasni kezd, forog körülötte a világ.

— Drága Józsikám — így kezdődik a levél — ugy megörültem irásodnak, hogy ki sem mondhatom. Örömmel hallok, hogy kollegád, Lantos ur, el fogja jegyezni igazgatód leányát. Az volna csak a szép, ha ők is, mi is, egy nap esküdnének. Ismeretlenül is add át forró szerencsekívánataimat a jövődő párnak. Mély szerelemmel csókol hü menny-asszonyod Elza.

Károly megfogozkodik az asztalban, nehogy elessen. A rendőrkapitány hideg szemekkel nézi végig. O, ez a tekintet a vesékbe hat és oly baljóslatu.

— Önt — ugymond — délután átkísértetem az ügyészségre. Mehet.

A rendőr elviszi Károlyt.

A törvényszék tárgyalási terme. A nézők számára fenntartott hely zsúfolásig megtelt. A város társadalmának színe java ott tolong. Szenzációs perben lesz részük, az vonzotta őket ide. Hosszú padok mellett ujságírók szoronganak és izgatottan hegyezik a ceruzákat. Lesz

mit olvasni az éhes közönségnek. Belép a bíróság. Bevezetik a vádlottat. Halál-sápadt az arc, az alak meggörbült, mintha életében csak súlyos zsákokat cipelt volna. Károly leroskad a vádlottak padjára és keservesen sir. A bírakból, az ügyvédekből és a közönségből mit sem lát, csak egy végtelen nagy, hideg és sötét lyuk tátong előtte, a cella. Oda fogják őt bezárni, hogy soha többé ki ne jöhessen onnan.

— Hogy hívják? — kérdi az elnök.

— Mit tudom én! — jajdul fel a vádlottból a kiáltás. Hagyanak nekem békét, meg akarok halni!

— Hogy hívják? — hangzik másodszor szigoruan. Két szürke szem villan feléje és Károly előtt úgy rémlik, mintha ez az alak az emelvénnyel egyre nőne, nőne, szélesedne és kitöltené az egész szobát. Az igazság papja fenyegetően néz le a szegény bűnösre.

A tanukihallgatás. Feketeruhás leány lép be ingadozva. Amikor meglátja Károlyt, felsikolt és elájul. Az ujságírók

lázasan jegyeznek. A közönség soraiból mormogás hallatszik.

— Ha nem lesz csend, kiürittem az egész termet — mondja az elnök és a következő percben hallhatóvá válik a legyek zöngése.

Ujabb tanu. Elza. Gyászruhában, kísért szemekkel, félig ájultan. Amikor meglátja Károlyt szivrepesztően zokogni kezd: Mit tett, szerencsétlen?! Károly halálsápadtan felemelkedik, majd térdreborul a leány előtt. Kezeit imára kulesolja és könnyek között, mekegve kér bocsánatot. Hiába, a holtat többé fel nem támaszthatja.

— Kivánja a vádlott megbüntetését? kérdi az elnök.

— Nem — feleli Elza. Kivánom . . . hogy . . . oly boldogan lehessen . . . amilyen én lettem . . . volna . . . Itt szava zokogásba fullad . . . tiszta szívből.

Elza a közönség jelenlétében megöleli és megcsókolja Erzsit. A két leány, ki egyszerre vesztette el szerelmét, egymást görcsösen átkarolva sokáig sír. Sokan éljeneznek, mások sirnak.

Az elnök erélyesen csendet parancsol.

Az ítélet. A bírák halálos komolysággal foglalják el helyeiket. Bevezetik a vádlottat. A közönség lélekzetvisszafojtva figyeli az elnök ajkát.

Öfelsége a király nevében! — A teremben reszketés fut végig. A gyengébb idegzetűek meginganak . . . következőkép ítél . . . egy nő elájul, valaki hangosan sírni kezd . . .

Öt évi börtön!

Károly felhorkan mint a sebzett vad és azután hosszában elterül a földön. Valaki a nézők közül őrjöngeni kezd: Erzs!

Egy hang: Én nem csináltam annyi hühhót.

Egy másik: Pedig többet kapott, ugy-e?

Többen: Pszt!

Kikiáltó: Károly a cellában. Két börtönőr támogatja. Jólelkű emberek vigasztalják.

— Ne csüggedjék el az úr! Az ügyvéd felebbezett, háttha a tábla nem lesz oly szigorú.

Károlyban fellobog a remény. A tábla? Hátha nem lesz oly szigorú. Istennem. És térdre veti magát.

Hat hónap múlva. Károly félájultan hever a cella padlóján. A tábla jóváhagyta a törvényszék ítéletét. Még négy év és hat hónap. Kezeivel összeszorítja fejét, mert attól fél, hogy szétreped.

A fogház irodája. Károly ott dolgozik a felügyelő mellett. Kint tél van, sűrű pelyhekben hull alá a hó. De jó is lehet most a puha, kényelmes szobákban, medvebőrös kereveten fekve. Eszébe jut az igazgató lakása. Ott most a kályha dörömböl és egy fekete ruhás leány szomorúan gubbaszkodik a karosszékekben. De megváltozna minden, ha ő ott lehetne. Erzs! Te gyönyörű, te tiszta, te fenséges angyal. Az én oktalanságommal milyen nagy bánatot is szereztem neked. Szinte szeretné, ha isteni hatalommal bírna, hogy a leány lelkéből kitörülhetné az ő emlékezetét. Az a leány megérdemli, hogy boldog legyen. Ha mindjárt mással is.

Egy év múlva. Ugyanott. Károlynak ujság akad a kezébe. Egy kis eljegyzési hiren megakad szeme. Erzsi mennyasszony.

— Nem, nem engedem — tör ki belőle a fájdalom, de azután megnyugvóan hajtja meg fejét. Az nem fáj neki, hogy a leány elfelejtette őt. Istene, ennyi ideig csak nem várhat rá. Azután ő gyilkos, kire ujjal fognak rámutatni a szenteskedő emberek. És mégis, a lelke vérzik, szeretne felordítani kinjában. Most már igazán semmit sem ér az élet. Eddig úgy vigyázott magára, hogy csak meg ne hüljön és úgy szabályozta lelkét, mint egy gép, csak hogy meg ne őrüljön. Most már bevallhatja, hogy várta a kiszabadulást. Örültség. Senki sem pótolhatatlan. A sziveket is meg lehet foltozni.

A zongora: Tavaszi álom keringő.

Tavaszi. A fák zöldelnek. Károly feszülten tekint kifelé. Messziről kocsizörgést hall. Jönnek. Mint egy álom, úgy gördül el a fogház előtt a lakodalmi menet. Egy pillanatra látja Er-

zsit, fehér ruhában, fátyollal a fején. Ugy rémlik neki, mintha egy szomorú leányarc feléje fordult volna.

A cella. Károly esti nyugalomra tér. A fogházőr titokban levelet csusztat kezébe. Erzsi írta.

— Édes mártirom! Ma volt az esküvőm. Amint a fogház előtt elhaladtunk, láttalak egy percre. Férjemet nem szeretem, de engednem kellett szüleim kívánságának. Csak téged szeretlek mindörökre.

Károly egész éjjel nem hunyta be szemét. Látja a lakodalmi dárídót és látja, amint a fiatal házasok mögött bezárul a nászi szoba. A férj viharosan átöleli a reszkető asszonyt és megcsókolja a vonagló ajkakat. Az asszony küzd az érintés ellen, a férfi leányos tartózkodásnak véli, egyre hevülőbb, egyre erőszakosabb lesz . . .

— Nem, nem engedem — ordítja fel Károly és ökleit véresre veri a nehéz tölgyfa ajtón. Ki akar szabadulni és rohanni, rohanni oda, hol szegény kis bűnösöt készülni felfalni a vérszemre ka-

pott farkas. De ledugja fejét a nyíláson egy ör és Károly megsemmisülten a faágyra rogy. Tíz évvel öregedett ezen az éjszakán.

Egy év múlva. Erzsiék lakása. A fiatal asszony egyedül van otthon. Korán lefekszik és mély álomba merül. Hazajő a férj. A hálószoba ajtajában óvatosan megáll. Beszédet hall. Erzsi hangosan álmodik.

— Károly . . . levél . . . megkaptad? Még mindig . . . tiéd . . . el nem felejteti . . . várni . . . Károly . . . édes . . . őt? Ó, te kis . . . bóhó . . . még mindig oly féltékeny vagy? Utálom. . . a testem az övé . . . a lelkem a tied mindörökre . . . mindörökre.

A férj brutálisan felkölti az asszonyt.

— Ki ez a Károly?

Erzsi felriad és amint meglátja a haragos embert, mindent megért. Zokogni kezd.

Két év múlva. Károlynak a büntetés hátralevő részét elengedik. Reményekkel telve hagyja el a fogház épületét. A

haja megőszült, a teste meggörbült, de a szívében újra fellobog a remény. Miért? kérdi önmagától. Hisz Erzsi asszony, törvényes férje van, ott nincs mit reménylened. És mégis úgy érzi, hogy a régi ismét és ez a három és fél év csak rossz álom volt. Örül a szabadságnak, az életnek.

Erzsiék lakása. Ebéd után a férj és feleség ujságokat olvasnak. Erzsi kezében megremeg a lap. Hirtelen összegyüri az ujságot, de a férj gorombán kitépi kezeiből. Hosszas kutatás után megtalálja a felindulás okát:

Lantos Károly mérnököt, kinek pere néhány évvel ezelőtt oly nagy feltűnést keltett országszerte, ma szabadon engedték. Lentost ugyanis az itteni törvényszék öt évi börtönre ítélte, mert Fekete József mérnököt féltékenységi rohamában megölte. Tekintettel a fegyenc kifogástalan magaviseletére, a gyilkosság felett érzett mélységes megbánására és szemmel látható törekvésére, hogy megjavuljon, a büntetés hátralevő

részét, azaz egy és fél évet,
elengedték.

A férj elgondolkozik. Ez az asszony nem szereti őt és sohasem viseltetett iránta semmiféle vonzalommal. Amikor átengedi magát, a másik jut eszébe, amikor becéző szavakat suttog, a másikat érti. Soha egy percre sem volt igazán övé ez az asszony, mert lelkét az a másik birja. A másik! Ha egyszer a kezei közé kerülne, irtózatosszűt állna rajta. Ő az oka elrontott házaseletének.

Egy hang: Minek vette el, ha tudta, hogy az asszony nem szereti?

Egy másik. Talán meg sem kérdezte tőle a bolond.

Kikiáltó: Néhány nap mulva. Erzsi egyedül van otthon. Férje eltávozott, a cselédség kimenőt kapott. Valaki csenget. Erzsi szorongó érzéssel nyit ajtót. Károly áll előtte. Ruhája kissé kopott és régi szabásu, haja megöszült, termete meggörbedt, de a szemek, azok még mindig a régiék, mosoly-

gók, mélytűzűek és okosak. Erzsi szó nélkül Károly karjaiba dől.

Erzsi budoárja. Teljesen megfelelkezve minden veszélyről és átengedve magukat a pere gyöngyörüségének egymást szorosan átfonva ülnek a szellemesek. A szavak megrekednek a lélekben és csak érthetetlen kiáltások, sóhajok hagyják el ajkaikat. Hirtelen feltárul az ajtó. A férj, Erzsi felsikolt. Károly hátratántorodik.

— Jó estét Lantos ur! üdvözli gu nyosan. Ne féljen, nem fogom lelőni. Én nem leszek gyilkos — teszi hozzá erős nyomatékkal.

— Ha irgalmat ismersz, kegyelmezz neki.

— Lantos — mondja a férj és hangja hidegen, metszően hangzik. Két eshetőség van, válasszon. A feleségem megcsalt és nekem jogom van belátásom szerint itélni felette. Megölni nem fogom, de kitaszítom az utcára és oda dobom a közmegvetésnek.

— Nem, nem — ordít fel Károly.

— Akkor Önt átadom a rendőrség-

nek, mint betörő. Ön azt fogja vallani, hogy nem volt állása, éhezett és alkulccsal benyitott ebbe a lakásba anélkül, hogy tudta volna kié.

Károly szótlanul bólint.

— Ez azonban még nem minden — folytatja a férj. — Van Önnek pénze? Károly kihuz a zsebéből egy csomó bankót. Fogsága alatt végzett munkáért kapta.

— Helyes — mondja üzletszerű hangon a férfi. — Önnél ezt a pénzt meg fogják találni, ami vallomását nagyon kétséges színben tünteti majd fel. Arra a kérdésre, miért éhezett, mikor pénze volt, Ön zavarba jó és igyekezni fog valami ügyetlen kifogást találni. Természetesen tovább faggatják és Ön hosszas kertelés után azt fogja mondani a vizsgálóbírónak és a tárgyaláson a bíróság előtt, hogy hazudott és tulajdonképeni célja volt megölni engem, hogy feleségemet elvehesse. Szóról-szóra így. Az Ön jelleme és közismert féltékenysége ezt a kijelentést nagyon természetesnek fogják feltüntetni. Ezt paran-

csolom Önnek. Figyelmeztetem, mennél jobban alakoskodik és mennél sötétebb színben tünteti fel önmagát, annál nagyobb szolgálatot tesz ennek az asszonynak. A találkozásról egyetlen szó sem. Esküdjön.

Károly reszkető kezét felemelve elhaló hangon megesküszik. Erzsi félholtan terül el a szőnyeges padlón.

— Asszonyom — parancsolja a férj — vonuljon vissza szobáiba. Önnek az lesz a büntetése, hogy életét továbbra is velem kell eltöltenie.

Az asszony inogva elmegy. A férj telefonál. Néhány perc múlva jönnek a rendőrök.

— Nini, a Lantos, aki csak nemrég szabadult ki. Na öcsém — mondja az egyik — még jókor kerülsz vissza a dutyiba. A helyed még nem hiült ki. Mars!

— Ennyi aljasság megtörténhetett — kérdezi borzadva Károly.

Márta csendesen bólint és tovább mesél.

A kávéház. Rikkanesok hozzák a hírlapokat. Egy cikk általános feltűnést kelt:

Megírtuk néhány nappal ezelőtt, hogy Lantos Károly mérnököt, ki Fekete József kollegáját féltékenységi rohamban megölte, hátralevő büntetésének elengedésével szabadon engedték. Lantos, aki kiszabadulásakor azt vallotta munkatársunknak, hogy nem érzi magát gyilkosnak és sohasem szűnt meg magát a tisztességes társadalom tagjai közé számítani, sietett alaposan rácăfolni nagyhangu kijelentéseire. A volt mérnök most ugyanis betöréssel próbálkozott meg, de póruljárt. Ennek a züllött embernek nincs szerencséje, az bizonyos. Az eset érdekességét növeli az, hogy Lantos Nicholas vállalkozó lakásába tört be, ki nem más mint Schutt gyáros leányának férje. Tudvalevő, hogy Lantos igazi arabs féltékenységgel szerette az asszonyt még leánykorában és Feketét is azért öl-

te meg, mert egy délután a leány-
nyal a zongora mellett együtt látta.
Lantos a rendőrségen első kihallga-
tása alkalmával előadta, hogy nem
volt állása, éhezett és azért kísérelt
meg betörést anélkül, hogy tudta
volna kié a lakás. Ezt a vallomást
megdönti az a tény, hogy nála elég
tekintélyes összeget találtak, mely
két heti megélhetésre is elég lett
volna. A rendőrség most azt kutat-
ja, vajjon ez elvetemült embernek
nem-e voltak sötétebb szándékai.

Lantost különben újból átkisér-
ték az ügyészségi fogházba, honnan
csak néhány nap előtt került ki.

A vizsgálóbíró szobája. Károly ott
áll a vizsgálóbíró előtt. Monoton han-
gon ismétli köteles vallomását: nem
volt állása, éhezett és azért tört be a
lakásba anélkül, hogy tudta volna kié.

A vizsgálóbíró bankókat mutat fel:

— Ezt a pénzt önnél találták. Ho-
gyan lehetséges, hogy Ön éhezett, mi-
kor ennyi pénze volt? Ebből két hétig
is kényelmesen élélhetett volna.

Károly ötlöthatol és nagyszerűen alkodik, míg lelkében iszonyu vihar tombol. Szeretné odakiáltani annak a szigorú nézésű embernek a valóságot, felfedni előtte Nicholas végtelen aljasságát, de ezután eszébe jut Erzsi és tovább folytatja e tragikus játékot. Ugy rémlik előtte, mintha saját sirját ásná meg.

— Nos? — folytatja a vizsgálóbíró.

Károly, mintha a színpadon volna és betanult szerepet recitálna, Nicholasnak tett esküje szerint vall:

Igen, nem azért törtem be, mert éhes voltam. Az sem igaz, hogy nem tudtam, kié a lakás. Tudtam, hogy az „övé” és azért hatoltam be oda, hogy megöljem férjét, mert még mindig szeretem az asszonyt és nem bírom elviselni, hogy másé legyen. A börtönben az a gondolat uralt szüntelen, ez tartotta bennem a lelket. Ezzel ébredtem és ezzel tértem nyugalomra: ha kiszabadulok, megölöm a férfit, hogy az asszony az enyém lehessen.

Igy szaval Károly és a vizsgálóbíró.

ki annyi bünt, annyi átkos szenvedélyt látott már, megsajnálta ezt a szegény embert. A féktelen szenvedélynek ilyen esetével még nem találkozott. Mennyit szenvedhetett ez a szegény bűnös a börtönben és mily óriási láng loboghat ebben a szívben, hogy évek mulva sem vesztett erősségéből. A szerencsétlen. Egy tragikus körülmény gyilkossá tette. Ha az a vaskerék harminc centiméterrel távolabb fekszik, annak a szegény Feketének nem történik semmi baja és ez sem állna most előtte. Ha tőle függött volna, szabadon engedi, hisz a szenvedélyek az emberek zsarnokai, félisten legyen, ki legyőzi őket. De ő az igazság papja, bibliája a törvénykönyv, ez pedig azt mondja, hogy ez az ember gyilkolni akart, meg kell büntetni érte.

Károlyt elvezetik. Nagy meglepődést érez, hogy ilyen jól játszott, hogy még ezt az élesszemű bírót is megtévesztette, aki pedig belelát a szívekbe. Hisz ő érte tettem — mondja. Ő érette még a halált is vállalnám.

Károly ujából a törvényszék elé került. Most még nagyobb volt az érdeklődés, mint első pere alkalmával. Százával tolongtak az emberek a törvényszék épülete előtt. Kordont kellett vonni, mert különben betörik a nehéz kaput. A nézők részére fentartott hely zsúfolásig megtelt, mint akkor, az ujságírók még idegesebben hegyezték ceruzáikat mint az első tárgyalásnál.

Bevezetik Károlyt. Nyugodtan felel az elnök kérdéseire és amikor felszólítják, mondja el az esetet, úgy vall, ahogy arra esküvel kötelezte magát.

A tanúk kihallgatására kerül a sor. Elsőnek Nichlast szólítják be. Óvatosan, szépen körültekintően mondattal adja elő, hogy amikor hazajött, az előszoba ajtaját nyitva találta. Gyanusnak tűnt fel neki a dolog, óvatosan belépett a lakásba és a függöny mögött meglátta Lantost, kit az ő váratlan látogatása annyira meglepett, hogy mozdulni sem tudott.

— Tanu felesége hol volt ezen időpontban? — kérdezi az elnök.

A feleségem — feleli Nicholas és nagyot nyel — budoárjában tartózkodott ép akkor, mely a lakás másik oldalán van és így a dologról mitsem tudhatott. Csak órák múlva értesítettem a történetekről.

— Hivják be Nicholas Erzsébetet — parancsolja az elnök.

A teremben mozgás fut végig. A szép, karcsu asszony inogva halad a birói emelvény felé.

— Hol volt a tanu május 5-én, délután három óra tájban?

— Otthon.

— Kérem pontosabban meghatározni a helyet. A szalonban, az ebédlőben, vagy a lakás másik részében?

— A budoárban.

Nicholas feszülten figyel.

— Tehát a tulajdonképeni eset lefolyásánál, amely miatt tanuként van megidéztve, nem volt jelen?

— De — feleli szilárdan az asszony — ott voltam.

— Figyelmeztetem — mondja az el-

nők — hogy férjének vallomása szerint Ön az esetről csak órák mulva értesült.

— Téves, — jelenti ki az asszony, — jelen voltam.

A csodálkozás moraja fut végig a hallgatóságon. Az ügyvédek arcára kiül a megütközés, az ujságírók lázasan jegyeznek, maguk a bírák is elesodálkoznak, csak az elnök arca marad jég-hideg.

— Mondja el, mit tud.

— Elnök ur — kezdi az asszony — egy rettenetes igazságtalanságról kell lerántanom a leplet. Tudom, hogy férjem ellen vétek, de nem bírok hallgatni. Lantos nem tört be lakásunkba. Mint látogató jött és én nyitottam neki ajtót. Megvallom, szeretem és ő sem bírt engem elfelejteni. Budoáromba vonultunk vissza, amikor megérkezett férjem, ő kényszerítette Lantost, hogy ezt a bűnt magára vállalja, különben engem taszít ki az utcára és dob oda a közmegvetésnek. A szegény ember irántam érzett mélységes szerelemből vallotta a bűnt. Megvagyok róla

győződve, hogy a pokol minden kinját is hajlandó elszenvedni érettem. Ez az igazság.

Sohasem látott izgatottság vett erőt a nézőkön. Az emberek öklüket rázták Nicholas felé és tomboltak haragjukban. Az elnök csak hivatalos tekintélyének teljes kifejtésével bírta a közönséget nyugalomra kényszeríteni.

Az elnök előszólitja Nichlast:

— Igaz-e az, amit az ön felesége mond?

— Nem — feleli tompán a férfi. Különben tessék megkérdezni a vádlottat. Nicholas mélyen Lantos szemeibe néz, ki fel fogja pillantását és mindent megért. Ha megmarad vallomása mellett, az asszonyt talán hisztériának vagy tébolyultnak fogják nézni, kinek a sok izgalomtól kissé meghibbant az esze, de tiszta marad a világ előtt.

Ha megmondja az igazat, őt felmentik ugyan, de az asszony belekerül a botrányok piszkos áradatába, nemes és fenséges alakját éhes pletyka tárgyává teszik és fejére nyomják a hirhedt nők

töviskoşzoruját. Neki ettől meg kell menteni őt.

— Vádlott — kérdezi az elnök — igaz-e, mit ez az asszony mond?

— Nem felel meg a valóságnak — jelenti ki Lantos. Az a valóság, amit én mondtam.

— De nem, de nem — zokogja az asszony.

Az elnök szembesíti őket.

— Vádlott, mondja a tanu szemébe, hogy nem mondott igazat.

— A nagyságos asszony tévesen adja elő a tényállást — ejti ki tagozottan a szavakat Lantos. Három és fél év óta ma látom először.

Erzsi súlyos idegsokkot kap, úgy kell hazaszállítani. Lantost a bíróság két és fél évi börtönre itéli. Büszkén, felemelt fővel távozik a teremből. Nem fáj neki az ítélet, megmentette a szegytől az asszonyt.

Gábor iszonyattal felugrik. Valami hajtja, korbácsolja, ki, ki ebből a zsványtanyából. Nem kíváncsi e történet végére, hisz amit eddig hallott, épen

elég, hogy kigyógyítsa. Ime — gondolja — mialatt sebes léptekkel halad a város felé, ennyire juttatott egy jó, egy nemes embert az oktalan féltékenységre. Gyilkolt és az a néhány csepp vér mely kifröccsent a szerencsétlen áldozat koponyájából tengerré szélesedett, mely megakadályozta, hogy visszatérhessen a tisztességes emberek közé. És mindez egy végzetes látszat miatt. Nem lehet épp oly megtévesztő látszat az is, amit ő a parkban bizalmas szerelmi kettősek vélt? Lenci talán nem is szereti azt az embert és csak azért érintkezik vele, mert az illem úgy kívánja. A társadalomnak meg vannak a maga kellemetlen törvényei, melyek alól a művelt emberek nem vonhatják ki magukat. Azután — vallja be önmaga előtt — én gyáván megszöktem és ahelyett, hogy csatlakoztam volna hozzájuk, elszaladtam és átengedtem magam a sötét gondolatoknak. Milyen ostoba is voltam én. Hát van nekem egyáltalában jogom féltékenykedni? Az, hogy valaki szeret egy leányt még nem lehet jogom arra,

hogy oly követelésekkel álljon elő, melyek még törvényes férjnél is tulságosaknak látszanának. Szereti őt egyáltalában a leány? Erre a kérdésre nem tud határozottan felelni.

Az érzései azt sugják ugyan, hogy igen, de oly bizonyítékai, melyekből minden kétséget kizárólag következtethetne nincsenek. Hisz még csókot sem váltottak. A kétségek újból megrohadják és megrettenve gondol arra, mi minden történhetett azalatt, míg Loncit nem látta. Lehetséges, hogy a leány dachból a másiknak ígérkezett és ő mint menyasszony fogja viszontlátni, amint a másik karján elsétál mellette és ügyet sem vet rája. Ezt nem tudná elviselni. Holnap — fogadja erősen — beszélni fogok vele.

(Villany.)

A hentessegéd (a jasszhoz):
Öcsém, te ép úgy nézel ki, mintha abból a lebujból való volnál.

A jassz (fenyegetően): Vigyázz magadra, mert megjárhatod velem.

A hentessegéd (kezét mutatva):
Látod ezt a kezét? Ugy kupán teremte-
lek vele, hogy megsüketülsz. Csirke-
fogó!

A jassz (felugorva): Ezt nem ha-
gyom magamnak mondani, (a hentes-
segéd felé megy, de visszatartják.)

A hentessegéd (felkelve): En-
gedjétek csak, engedjétek csak ezt a
nimandot, de hívjátok mindjárt a men-
tőket is.

A rendőr: Micsoda dolog ez itt.
Tessék leülni és nyugodtan maradni,
különben kikisérem. (A jassz morogva
leül és onnan lövel dühös pillantáso-
kat ellenfelére.)

Többen: Nagyon helyes. Ha vere-
kedni akarnak, menjenek ki, ott akár
agyon is üthetik egymást.

V. RÉSZ.

A zongora: Tündér a szerelem, tündérfejedelem...

A szerző: Átveszem a konferánstot.

Egy hang: Mi ez, a másik talán már berekedt? Nem csoda, hisz ennyit összebeszélt.

A szerző: Tisztelt hölgyeim és uraim! Az előadás vége felé közeledünk. Aki kilométeres filmet várt spanyol romantikával, szerenádokkal és legalább is öt halottal, az visszakérheti a pénztárnál beléptődíját. Ezzel én nem szolgállok.

Egy hang: Majd a végén beszélünk. Addig talán csak nem szalad el? (Derűtlenség.)

A szerző: A dolog ennyire fejlődött, hogy hősünket még az utolsó pillanatban eltérítettük az öngyilkosságtól. Nem utolsó trükk a végső pillanatban, holdfényes estén hullát usztatni az öngyilkosjelölt orra alá, mely még

ráadással okos tanácsokkal is szolgál. Ezt a trükköt nem én eszeltem ki, csak kopiroztam egy olyan írótól kinek egyetlen művét sem védli a szerzői jog.

Egy hang: A beszélő hullát is?

A szerző: Közbenszólásait a többiekre való tekintettel figyelmen kívül hagyom. Előadás után azonban szívesen szolgállok magyarázattal.

A hang: De ezért már nem fizetek.

A szerző: Hősünket utban hazafelé találjuk meg. Az elkéseredett, halálraszánt emberből reménykedő szerelmes lett újból, ki felveszi az élettel a rendes kapcsolatot. Ez pedig a lalkás. Akinek pénze nincs, csak haragban van az élettel, de akinek lakása sincs, az már aztán végérvényesen szakított vele. Az ilyen emberből lesz a bűnügyi rovatöltelék. Hajnal felé érkezik Gábor a ház elé. A házmester tágrameresztett szemekkel fogadja, isten igazából azt hitte, hogy ez a fiatalember rég el-emésztette magát. A háziasszony álmos arccal jó elébe és összeacsapja kezeit.

— Hol volt maga szerencsétlen. Azt

hittem, hogy öngyilkos lett. Már be akartam jelenteni a rendőrségen, ha ma nem jön, meg is tettem volna. Egy ilyen csekélységért ennyi hűhót csapni.

A derék asszony a házbért értette. Gábor úgy lép a szobába, mintha valami messzi, veszélyes utazásról tért volna vissza. Másodszor nem fog rá vállalkozni. Örömmel hallja, hogy az irodából keresték. Tehát oda is visszamehet! Csak Loncival kell még tisztába jönnie, azután minden rendben lesz. Bizakodó érzéssel buvik az ágyba. Boldogság, sokszor tiszta, fehér ágy a neved...

Vajjon mit érez a szerelmes leány, kinek hívó levele válasz nélkül marad? A szolid természetű esendesen szomorodik, a türelmes tovább vár, a szangvinikus dühösen sir, a hiu halálosan megsértődik, a ragaszkodó másokban keresi a hibát. Lonci tanácstalan volt és átengedte magát a tompa fájdalomnak. Amint itt a képen látják, szomorúságra lágyult vonásokkal, révedező szemekkel, az érett és egészséges leányok vonzó bájosságának glóriájától beragyog-

va, csak egy gondolata van: hát ő is? Ez volt a második ember, kinek odaadta lelkét. És most ő is cserbenhagyta. Vajjon ez a tulságos féltékenység, ez a tulságos szerénység nem volt-e csupán tettetés, hogy ügyesen visszavonulhasson! Ó azok a férfiak, de közönségesek, de barbárok. Megtehetette volna, hogy újból ír neki, hogy telefonál, hogy meglesi, hány leány cselekedett volna így az ő helyében, de ő erre — és ezt érezte — sohasem volna képes. Az élet némelyeknek csupa csalódás, másoknak csupa kin. Vajjon melyiket lehet jobban elviselni, melyik súlyosabb, megalázóbb? A kinban van valami felemelő és magasztos, a kin edz és nemesít, a csalódás azonban eltorzítja a lelket: sohasem lesz többé belőle sima tükör. Ó, leányok, husz éven felüli, tisztességes leányok, az életnek igazi keresztbordozói, mélyen meghajlok előttetek. A világ minden becsülése, minden csodálata, minden elismerése benneteket illet, akiknek ép az a tragédiátok, hogy nem tudtok csak

becsületesek maradni. Jöhetnek a csábitók, elüzitek magatoktól őket, jöhetnek a kalandhősök, nem fog rajtatok az ő ravasz művészetük. És ha az is elhagy benneteket, kiből szerelemmel reméltetek, ti továbbra is szilárdak maradtok. Csak a lelketek vérzik. Hányan vagytok még ti, nem ebbe a világba valók a föld kerekiségén elhintve, hol úgy pompáztok az emberi burján közepette mint egy veszendő, értékes virág?!

Egy hajadon gyermekkel a karján keservesen zokog.

Egy hang: Mit bög, mit fáj oly nagyon magának?

A hajadon: Olyan jól esik, hogy én is egy ilyen értékes virág vagyok. (Harsány kacagás.)

A szerző: Berreg a gép, berreg és mi a postán vagyunk. A szortirozóasztal mellett ül az álmos postás, éjjel van. Szeretne rágyújtani, de nincs gyufája. Keres, keresgél, sehol sem talál egy szálát sem. Felnyitja az asztal fiókját, hátha ebben lesz. De nini, egy

levél akad kezébe. Egy levél, egy le-
ragasztott üzenet, egy mélységes titok.
Nézi, forgatja, találgatja, mi lehet
benne. Talán csak egy szó, egy egyet-
len varázssige, melynek olvastára fel-
derül egy szomorú arc és kacaj bugy-
gyan ki a sirásra görbült szájon? Ta-
lán kegyetlen üzenet, melynek láttára
előkerült az asztalfiókból a revolver
és véres csillag gyul ki egy homlokon?
Talán gazdagságot, ezreseket jelent ez
a levél vagy épen a nyomor hirnöke?
Ki tudja ezt? A levél nem árulja el
titkát és ez a vékony kis boríték hatal-
masabb tilalom mint száz vaslakat.
Repül kis levél, te négyszögletű fehér
szfinksz, ki tudja mióta huzódsz
már meg ebben a fiókban, hátha ezóta
már el is késtél...

Fojtott nyári délután. Lonci fárad-
tan jóhaza a parkból. Órák hosszát ült
ott, ölében a kézimunkával, de nem
volt kedve dolgozni. Valakit várt. Nem
birja elhinni, hogy csalódott volna.
Ennyi galádságot nem tétélez fel a fiu-
ról. Gábor nem jött, ellenben megjelent

szokás szerint Wachs. Milyen nevet ségesen száналmas volt ma ez az ember. Szerelemről, házasságról beszélt neki, virágos szavakkal elébe varázsolta a biztos, kényelmes jövőt, mely oldala mellett reája várakozni fog. Persze, a nyár és a virágillat hatása. Tulajdonképen mit akar tőle ez az ember. Hát nem ért a szóból? Sajnálja, de érzi, hogy kiméletlennek kell lennie. Nem bírja már többet ezt a szerelmi alkut, irni fog neki, félre nem érthetően, kegyetlenül. És ír:

Kedves barátom, itt küldöm a választ mindarra, amint a parkban nekem mondott. Könyvelőnö vagyok, állítólag nagyszerű üzleti érzékem van és az egyszer mégis rossz kereskedő leszek, ne csodálkozzék ezen. — Két ajánlatom van. — Az egyiket maga tette, a másikat egy báli éjszakán kaptam. Még kell jegyeznem, hogy az utóbbit félig-meddig stornírtnak kellene tekintenem, de én olybáveszem, mintha még mindig érvényes volna.

Ön ajánl nekem: uri lakást, mindenkori divatos ruhákat, drága kalapokat, eselédet, nyugodt megélhetést és gondtalan társadalmi életet. Kereskedelmi nyelven: az üzlet rendes menete biztosítva, vis major esete kizárva. A második ajánlat nem ily precíz, ami megbocsátható, mert bohém tette, kitől igazán senki sem várhat fejlett kereskedelmi tudást. Nincs abban szó sem drága ruhákról, hanem csak egy — üzleti szempontból — nagyon kétesértékű cikkről, minek szerelem a neve. Ha választanom kell a két ajánlat között, az utóbbit választanám (feltéve, hogy nem kellene stornirtnak tekintenem) bár jól tudom, hogy továbbra is irodába kell majd járnom, hogy dolgoznom, küzdenem kell. És higgye meg kedves barátom, egyszer sem jutna eszembe, mialatt kis hónapos szobánkban talán szálámit vacsoráznék, hogy az ön kényelmesen berendezett lakásában ugyanakkor finom eledelékben

inyenckedhetnék, soha sem jutna eszembe azt gondolni, mikor a kora reggeli órákban kiugranék az ágyból, hogy iroda előtt rendbe hozzam a szobát, hogy ugyanakkor tíz óráig is aludhatnék a maga féderes, selyemtakarós nyoszolyáján. Tudom, hogy ön ezen csodálkozik és aki a levelet esetleg elolvassa nevetni fog, de én nem tehetek róla, nem bírok megalkudni és nem bírnám el azt a gondolatot, hogy ezért lettem egy ember felesége, mert annak szép lakása, cselédje, sok pénze van, holott én azt az embert nem szeretem. Ez nekem úgy tűnne fel, mintha eladtam volna magamat és sohasem tudnék nyíltan az ön szemébe nézni, mert állandóan kinozna az érzés, hogy én megcsaltam önt, hiszen cserébe mindezekért még egy kis szerelmet sem hoztam. Tudom, hogy ez örültségnek tűnik fel ön előtt, másoknak is az lesz az impressziójuk és talán magam is annak tartanám, ha nem tudnám,

hogy ezren meg ezren követték el már ezt az üzleti — mondjuk — baklövést és még sokezren vannak, kik bármikor készek hasonlóan cselekedni. Ha meg kellene önnek ezt részletesen magyaráznom, komolyan zavarba jönnék és csak azt mondhatnám röviden, hogy én a lelki értéket magasan az anyagiak fölé helyezem, hogy én bennem a tiszta, harmonikus boldogság utáni örület lobog és tulzott mértékben fejlődött ki lelkemben a női büszkesség, mely nem engedi, hogy önmagamot ókori testvéreim szomorú sorsáig lealacsonyítsam.

Egy hang: Pardon, egy megjegyzés: ilyen leány nem létezik. Egy angyal sem lehet ilyen idealista. Ezt nem lehet nekem bebeszélni.

Szerző: Egy kis türelmet kérek, még néhány perc és vége van az előadásnak. Aztán állok rendelkezésére.

A hang (Dünnýögve): Mindig az előadás végével biztat, azután pedig biztosan megszökik.

Szerző: Gábort ismét régi irodájában látjuk. Éjjeli kalandja után jól kialudta magát, friss tettekre és reménykedő. A postás jó és levelet hoz neki. Felbontja és olvassa:

Kedvesem! Levele után magyarázatot várok, lehetőleg szóbelileg.
Melegen üdvözlí
Lonei.

Gyűrött a levél és amint jobban megvizsgálja, szemébe tűnik a régi dátum. Ezt a levelet öt nappal ezelőtt írták, tehát rögtön az ő kétségbeesett sorai után. Most már mindent ért és kurjantani, táncolni szeretne örömében. Hamis egy kis levél, be sok fájdalmat is okoztál nekem. Majdnem a vízbe ugrottam miattad. De ez az élet vagy még nagyon sok gyönyörűséget vagy pedig nagyon sok megpróbáltatást tartogat számomra visszarántott a víz széléről. Élet, állók, hogy az utolsó pillanatban a hulla elébed. Ha azt a boldogságot, melyet most szívdárványos délibábként felémcsillogtatsz a poklok minden kinjával kell majd megfizetnem, mit bánom én.

A praktikus: Na, ugye igazam

volt. Mégis csak jó volt az esetre egyet aludni.

A gunyos: Kár, hogy csak ma tudtuk meg, milyen okos ember is maga.

(Szerző: Gábort ezen a képen már a bank előtt látjuk. Izgatottan vár, szinte megrepednek bele az idegei. Mi mindent fog mondani ennek a drága leánynak. Le fog térdelni előtte a nyílt utcán és úgy kér tőle bocsánatot, hogy kishitű és gyáva volt. Lonci jó és amint meglátja Gábort, egy percre halálosan elsápad, azután égő pirosság gyullad ki orcáin. Gábor úgy áll ott, mintha odaszögeszték volna, pedig hát tagjaiban lüktet a vágy odaszaladni a leányhoz és mindenki szemeláttára összecsókolni a gödrös orcákat, a friss, piros száját, a dióbar-na szemeket és bűnbánóan leborulni madonnás nagysága előtt. De mindezt nem teszi, hanem nagyon esetlenül, nagyon gyáván, szinte nevetségesen csak egy szót nyög ki, mely mély visszhanggal fakad fel lelkéből: Lonci.

— Haragszom magára — mondja Lonci, de a szemek hamisan azt ragyogják; nem is igaz.

Azután egymás mellé kerülve szépen lassan megindulnak. Gábor előveszi a levelet és megmutatja a dátumot. Ma kaptam csak — mentegeti magát, hogyan lehetséges, nem értem.

Lonci megérti a kapcsolatot és önkéntelenül megborzad. Milyen hihetetlen kicsinységeken mulik az ember boldogsága. Az övé egy levélről függött, mely tévedt galambként most tért vissza ismeretlen messzeségekből. Hol és merre járt, ki tudná megmondani, ki térítette a helyes utra: kérdés, melyre senki sem adhat választ.

— Mi ez a magyarázat, amit tőlem vár — kérdezi Gábor.

— Magyarázatnak veszem ezt, hogy eljött és most itt van.

— Itt is maradok — mindörökre. Erre esküszöm.

Mélyen egymás szemébe néznek. Kezeik görcsös szorításban találkoznak,

mialatt lelkeik ölelkeznek, ajkaik csók-
vágylban vonaglanak.

Lonci leírhatatlan melegséggel csak ezt
válaszolja:

— Együtt leszünk az örömeiben és
ha úgy hozná a sors, a bánatban is
egyek leszünk.

És diadalmasan haladnak tovább.
Wadhs pedig másnap a következő leve-
let kapja:

Van szerencsém értesíteni, hogy
a stornirtnak hitt ajánlatot az aján-
lattevő fentartotta és én ezt elfo-
gadtam, amiről tisztelettel érte-
sitem.

Lonci.

(Villany.)

A közönség egy része felelhelődik és
távozni készül. Sokan ülve maradnak.

Szerző (ezekhez, figyelmeztetően):
Vége az előadásnak.

Egy hang: Már vége? Én igazán
azt hittem, most jön csak a java.

Kikiáltó: Azért a pár rongyos
vasért mi a fenét akar még? Nem ele-

get dumáltunk magának? (Szerző esend्रे inti.)

Egy szobaleány: Ebben a darabban nem is csókolóztak, már pedig anélkül nem ér semmit a szerelem.

A szerző: Kérem a tisztelt közönséget, egyenkint adja elő panaszait.

A vidéki: Hát én csak amondó vagyok, ha az én leányom csinálna ilyen bolondságot mint az a Lonci, helyreigazítanám a fejét. (Helyeslő morgás.)

A külvárosi háziur: A szerző ur lehet nagyon okos ember, ezt megengedem, de a nőkhöz nem ért. Egy leány, ki a mai lakásviszonyok közt lemond egy szépen butorozott lakásról egy ilyen nimandért! Már bocsánatot kérek, ilyen leány nincs, ezt nekem nem lehet bebeszélni.

Többer: Igaza van.

Egy aggszűz: Hogy én örökre pártában maradjak? Jó vice! De bizony, odaadom én kezemet az első embernek, kiről tudom, hogy el bír tartani.

Egy gunyos hang: Ki veszi el magát?

Az aggszüz: Szemtelen paraszt, pofonütöm.

A rendőr: Tessék csendben lenni és oszolni, különben hivatalos leszek.

A szerző: Kivánja a tisztelt közönség, hogy feleljek megjegyzéseire?

Többen: Ne fáradjon az ur, nem vagyunk rá kíváncsiak. — Sohasem jövéünk többé ebbe a moziba. — Elég volt nekünk magából is.

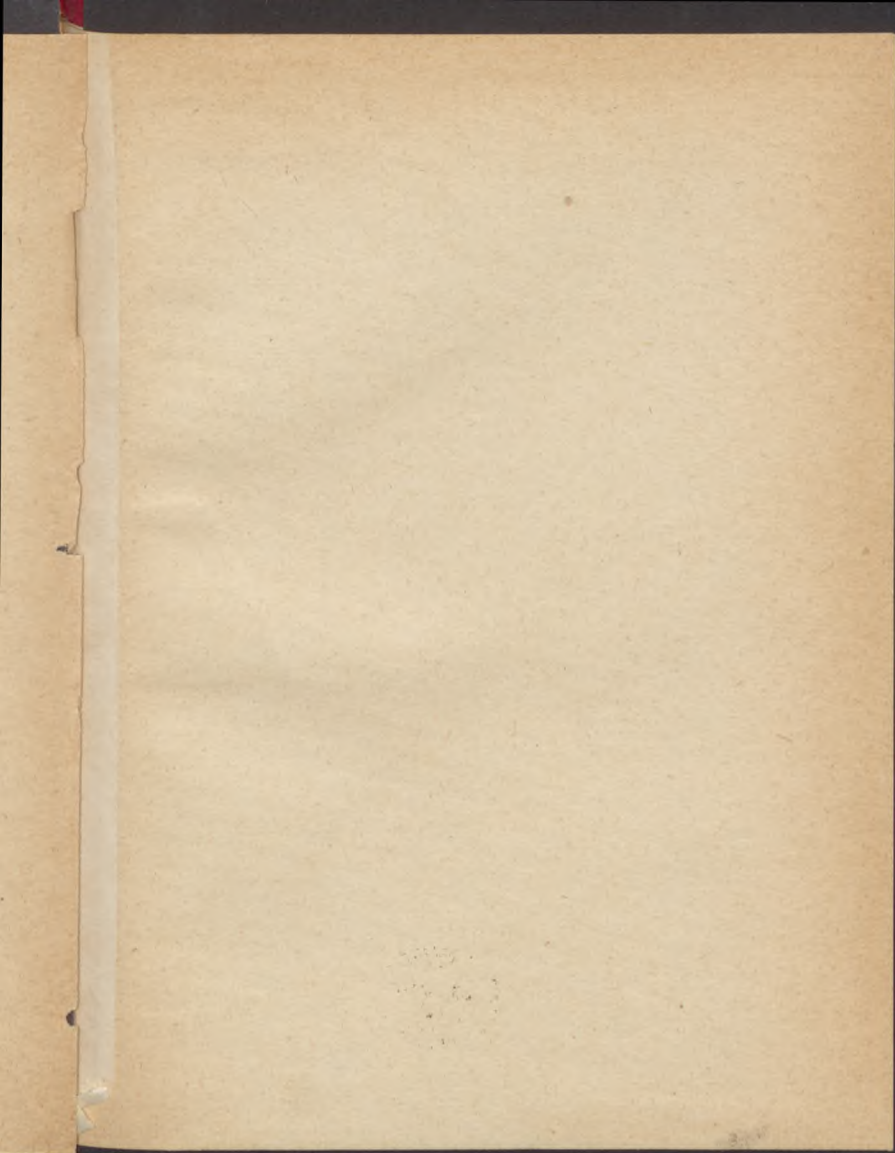
(Nagy zajjal kitódulnak az ajtón.)

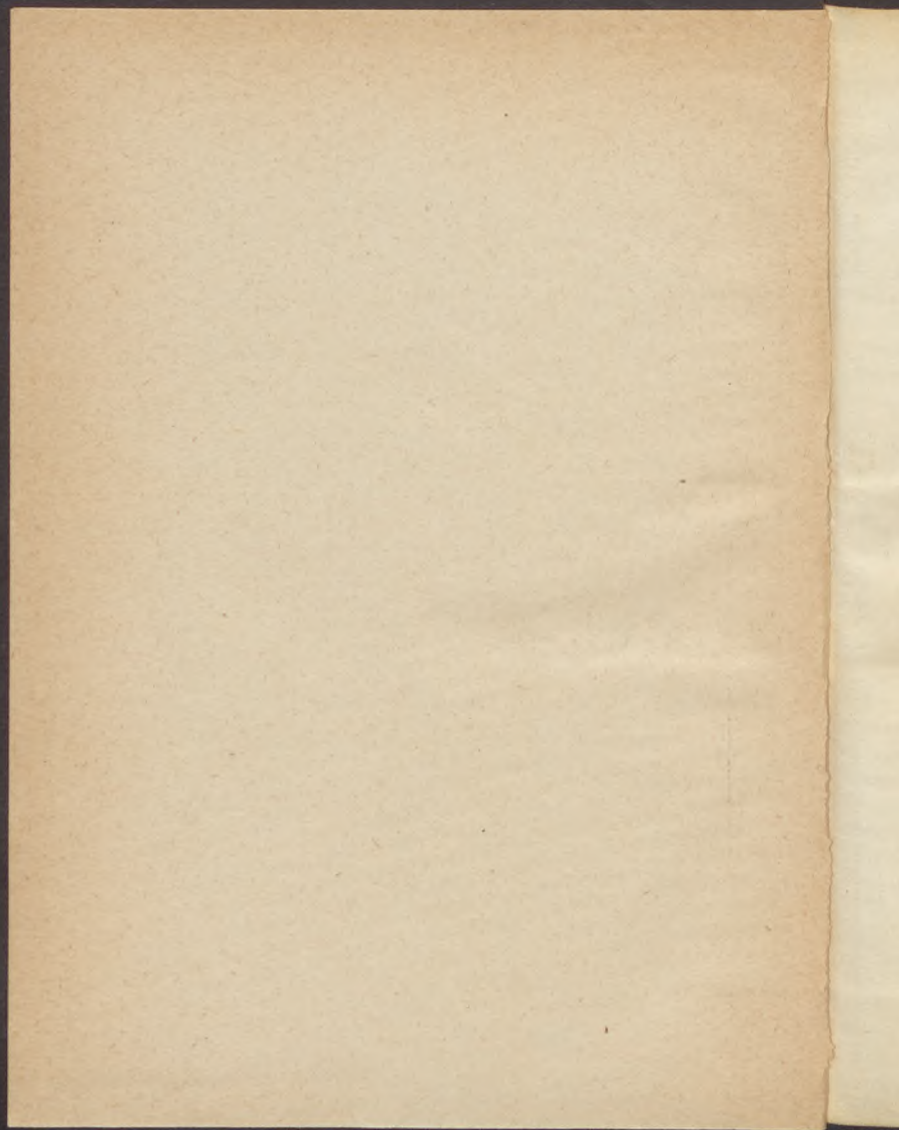
Egy nagyon szép, magas leány (az ajtóból a szerző felé): Nekem tetszett a darab. Én is csak ahhoz mennék, kit szerétek — ha mindjárt napdíjas volna is. (El.)

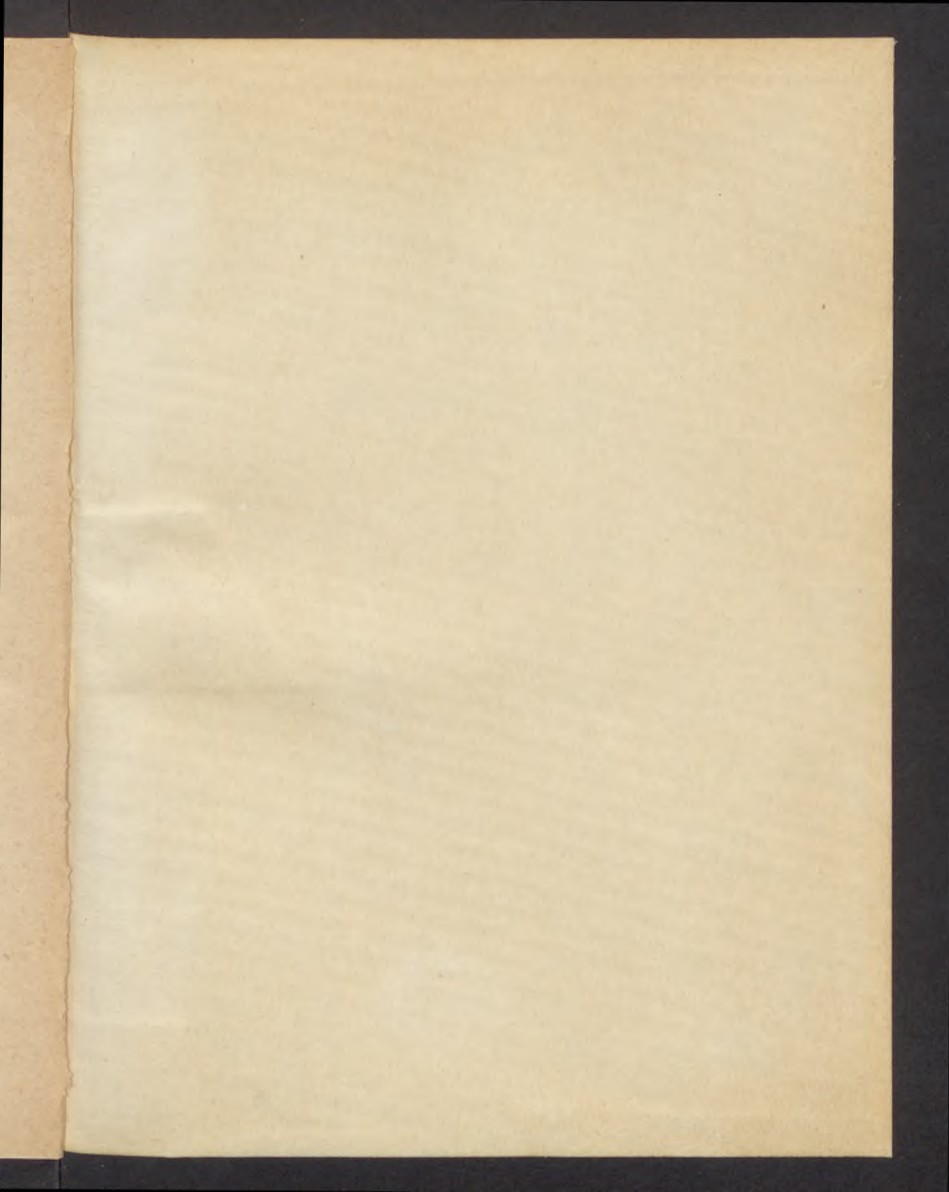
A szerző derült arccal lép le az emelvényről: meg van elégedve.

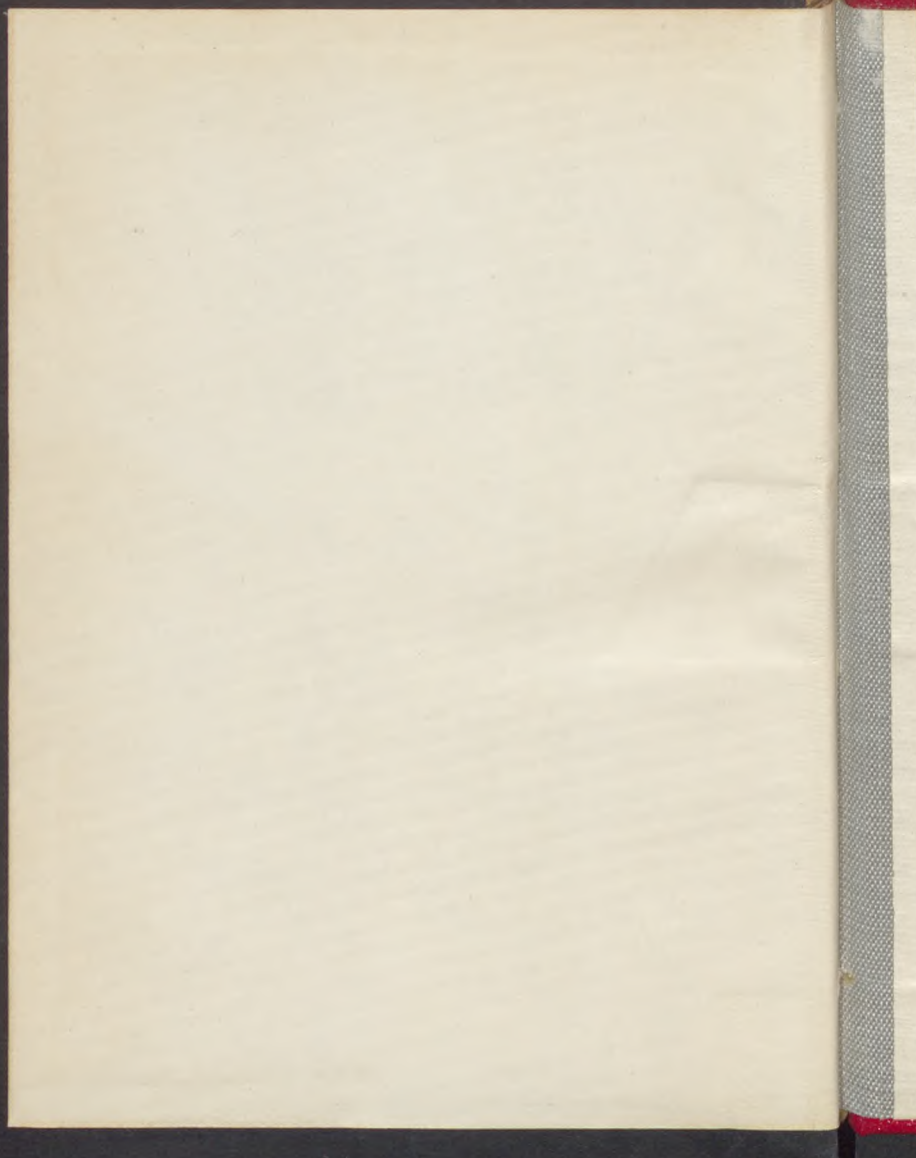
— Vége —

1971 SEP - 5

